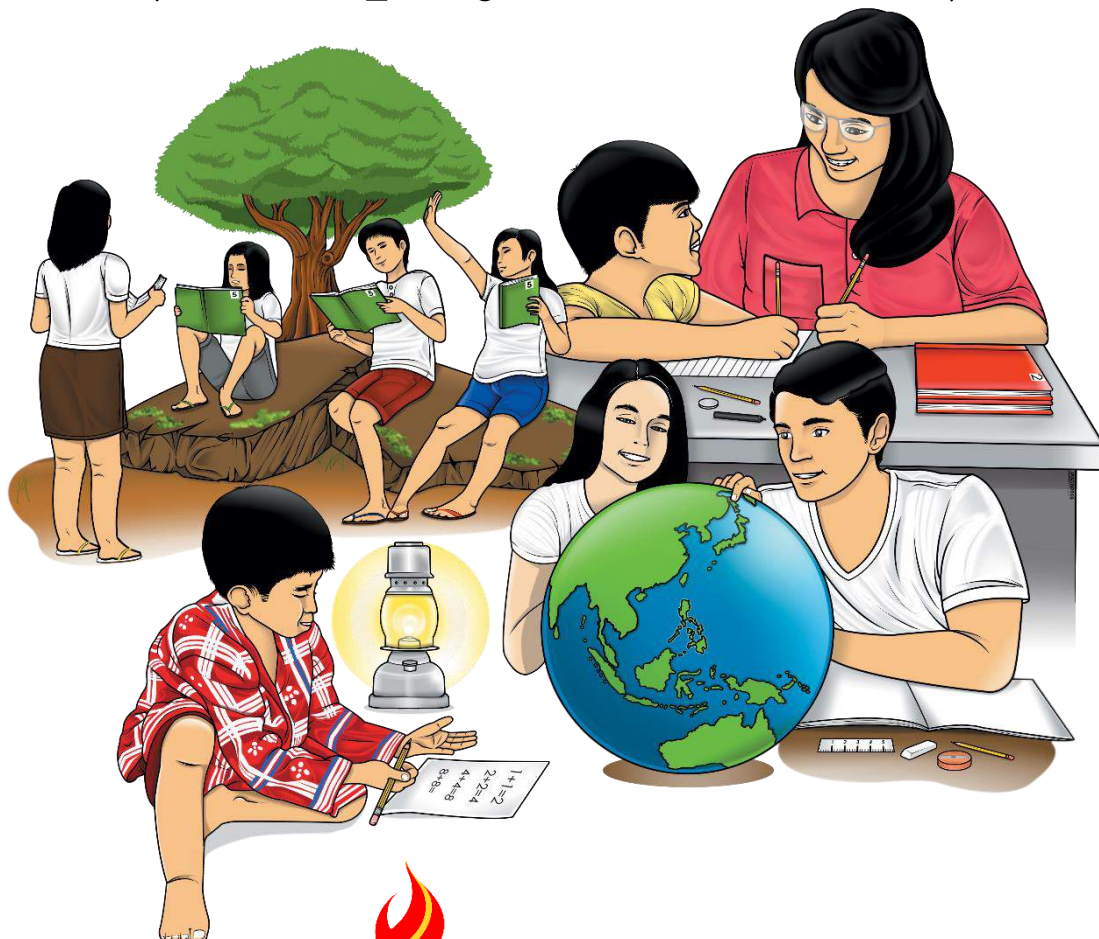

Araling Panlipunan

Ikaapat na Markahan – Modyul 1:

Salik sa Pag-usbong ng Nasyonalismo (Monopolyo sa Tabako)

Araling Panlipunan – Ikalimang Baitang
Alternative Delivery Mode
Ikaapat na Markahan – Modyul 1: Salik sa Pag-usbong ng Nasyonalismo
(Monopolyo sa Tabako)

Unang Edisyon, 2020

Isinasaad sa Batas Republika 8293, Seksiyon 176 na: Hindi maaaring magkaroon ng karapatang-sipi sa ano mang akda ang Pamahalaan ng Pilipinas. Gayon pa man, kailangan muna ang pahintulot ng ahensiya o tanggapan ng pamahalaan na naghanda ng akda kung ito ay pagkakakitaan. Kabilang sa mga maaaring gawin ng nasabing ahensiya o tanggapan ay ang pagtakda ng kaukulang bayad.

Ang mga akda (kuwento, seleksiyon, tula, awit, larawan, ngalan ng produkto o *brand name*, tatak o *trademark*, palabas sa telebisyon, pelikula, atbp.) na ginamit sa modyul na ito ay nagtataglay ng karapatang-ari ng mga iyon. Pinagsumikapang matunton ang mga ito upang makuha ang pahintulot sa paggamit ng materyales. Hindi inaangkin ng mga tagapaglathala at mga may-akda ang karapatang-aring iyon. Ang anumang gamit maliban sa modyul na ito ay kinakailangan ng pahintulot mula sa mga orihinal na may-akda ng mga ito.

Walang anumang parte ng materyales na ito ang maaaring kopyahin o ilimbag sa anumang paraan nang walang pahintulot sa Kagawaran.

Inilathala ng Kagawaran ng Edukasyon

Kalihim: Leonor Magtolis Briones

Pangalawang Kalihim: Diosdado M. San Antonio

Bumuo sa Pagsusulat ng Modyul

Manunulat:	Loida Ladres-Castaños, Jocelyn A. Arnaiz, Doreen L. Moca, Rodel A. Escolano, Marlon D. Lopez		
Editor:	Jaime Leon T. Cardona, Hilda D. Olvina, Ruth T. Poblete		
Tagasuri:	Emmanuel A. Gerardo, Evangeline A. Gorduiz, Ma. Morena A. Bendulo		
Tagaguhit:	Leonila Rhea R. Tolibas		
Tagalapat:	Nadir M. Beringuel; Paulina Crescini		
Tagapamahala:	Ma. Gemma M. Ledesma		
	Bebiano I. Sentillas		
	Rosemarie M. Guino	Joel A. Zartiga	
	Joy B. Bihag	Liza L. Demeterio	
	Ryan R. Tiu	Eduardo E. Legantin	
	Nova P. Jorge	Emmanuel A. Gerardo	
	Pedro T. Escobarte Jr.		

Inilimbag sa Pilipinas ng _____

Department of Education – Region VIII

Office Address: Government Center, Cadahug, Palo, Leyte

Telefax: 053 – 832-2997

E-mail Address: region8@deped.gov.ph

Araling Panlipunan

Ikaapat na Markahan – Modyul 1:

**Salik sa Pag-usbong ng
Nasyonalismo**

(Monopolyo sa Tabako)

Paunang Salita

Ang Self-Learning Module o SLM na ito ay maingat na inihanda para sa ating mag-aaral sa kanilang pag-aaral sa tahanan. Binubuo ito ng iba't ibang bahagi na gagabay sa kanila upang maunawaan ang bawat aralin at malinang ang mga kasanayang itinakda ng kurikulum.

Ang modyul na ito ay may inilaang Gabay sa Guro/Tagapagdaloy na naglalaman ng mga paalala, pantulong o estratehiyang magagamit ng mga magulang o kung sinumang gagabay at tutulong sa pag-aaral ng mga mag-aaral sa kani-kanilang tahanan.

Ito ay may kalakip na paunang pagsusulit upang masukat ang nalalaman ng mag-aaral na may kinalaman sa inihandang aralin. Ito ang magsasabi kung kailangan niya ng ibayong tulong mula sa tagapagdaloy o sa guro. Mayroon ding pagsusulit sa bawat pagtatapos ng aralin upang masukat naman ang natutuhan. May susi ng pagwawasto upang makita kung tama o mali ang mga sagot sa bawat gawain at pagsusulit. Inaasahan namin na magiging matapat ang bawat isa sa paggamit nito.

Pinapaalalahanan din ang mga mag-aaral na ingatan ang SLM na ito upang magamit pa ng ibang mangangailangan. Huwag susulatan o mamarkahan ang anumang bahagi ng modyul. Gumamit lamang ng hiwalay na papel sa pagsagot sa mga pagsasanay.

Hinihikayat ang mga mag-aaral na makipag-ugnayan agad sa kanilang guro kung sila ay makararanas ng suliranin sa pag-unawa sa mga aralin at paggamit ng SLM na ito.

Sa pamamagitan ng modyul na ito at sa tulong ng ating mga tagapagdaloy, umaasa kami na matututo ang ating mag-aaral kahit wala sila sa paaralan.

Alamin

Sa loob ng mahabang panahon na pamamalagi ng mga Espanyol sa Pilipinas, maraming panukala ang kanilang inilunsad. Mayroon para sa paggawa, agrikultura, relihiyon at maging pangangalakal.

Pagkaraang masunod ang lahat ng gawain ay inaasahang magagawa mo na ang sumusunod:

- Naipapaliwanang ang mga salik na nagbigay daan sa pag-usbong ng nasyonalismong Pilipino tulad ng reporma sa ekonomiya at pagtatag ng monopolyong tabako;
- Nakapaghahambing ng kabutihan at kasamaang dulot ng reporma sa ekonomiya at pagtatag ng monopolyong tabako; at
- Nabibigyang halaga ang reporma sa ekonomiya at pagtatag ng monopolyo sa tabako.

Subukin

Panuto: Hanapin sa Hanay B ang sagot sa tanong mula sa Hanay A at isulat ang titik ng tamang sagot sa sagutang papel.

HANAY A

- ____ 1.) Ano ang tawag sa programang pangkabuhayan na itinatag ni Gobernador-Heneral Jose Basco?
- ____ 2.) Sino ang bumalangkas sa mga patakarang pangkabuhayan na nakatuon sa pagsasariling ekonomiya ng Pilipinas?
- ____ 3.) Kailan itinatag ang patakarang pangkabuhayan na nakatuon sa pagsasariling ekonomiya ng Pilipinas?
- ____ 4.) Ano ang kauna-unahang institusyon sa panalapi sa Pilipinas?
- ____ 5.) Ano ang naunang tawag sa *Bank of the Philippine Islands*?
- ____ 6.) Ano ang dahilan ng pagpapatupad sa monopolyo sa tabako sa Pilipinas?

HANAY B

- A.) *Obras Pias*
- B.) *Banco Español-Filipino*
- C.) Gobernador-Heneral Jose Basco
- D.) *Sociedad Economica de Los Amigos*
- E.) Mayo 6, 1782
- F.) Magalat

- ____ 7.) Sino ang nagpatigil ang operasyon ng monopolyo sa tabako sa bansa.
- ____ 8.) Sino ang nanguna sa pag-aalsa noong 1596 sa Cagayan dahil sa hindi makatarungang pagbubuwis at pagmamalabis sa monopolyo sa tabako.?
- ____ 9.) Sino ang Gobernador-Heneral na nagpabuwag sa monopolyo sa tabako sa Lungsod ng Laoag noong 1788?
- ____ 10.) Sino ang namuno sa pag-aalsang nangyari sa Kalinga noong 1785 laban sa monopolyo sa tabako?
- G.) Pagkukunan ng karagdagang kita ng Espanya
- H.) Lagutao at Baladdon
- I.) 1882
- J.) Gobernador Primo de Rivera

Aralin

1

Monopolyo ng Tabako

Mahalagang matutuhan mo ang tungkol sa reporma sa ekonomiya at ang pagkakatatag ng monopolyo sa tabako sa ating bansa sa panahon ng pananakop ng mga Espanyol.

Nais mo bang malaman ang halaga ng reporma sa ekonomiya at ng pagkatatag ng monopolyo sa tabako? Kung gayon, basahin at unawain mo ang kabuuan ng modyul na ito.

Balikan

Panuto: Punan ang patlang ng tamang salita na nasa loob ng kahon upang mabuo ang bawat pangungusap. Isulat ang sagot sa sagutang papel.

Monopolyo sa tabako	Sultan Kudarat	Jihad
Pangangayaw o <i>headhunting</i>	Muslim	Moro War

- 1.) Ang _____ ay ang tawag sa banal na digmaan ng mga Muslim.
- 2.) Ang _____ ay ang tradisyon ng pakikidigma at pamumugot ng mga katutubong tinawag ng mga Espanyol na Igorot.
- 3.) Ipinakita ng mga Muslim ang kanilang pagtanggì sa kolonyanismo ng Espanyol sa anim na digmaang tinatawag na _____.
- 4.) Si _____ ang sultan sa Mindanao na unang naglunsad ng banal na digmaan laban sa mga Espanyol.

- 5.) Sa ikatlong pagkakataon, tinangkang sakupin ng mga Espanyol ang mga katutubong pangkat sa Cordillera bilang bahagi ng patakarang pang-ekonomiya ni Gobernador-Heneral Jose Basco na tinawag na _____.

Mga Tala para sa Guro

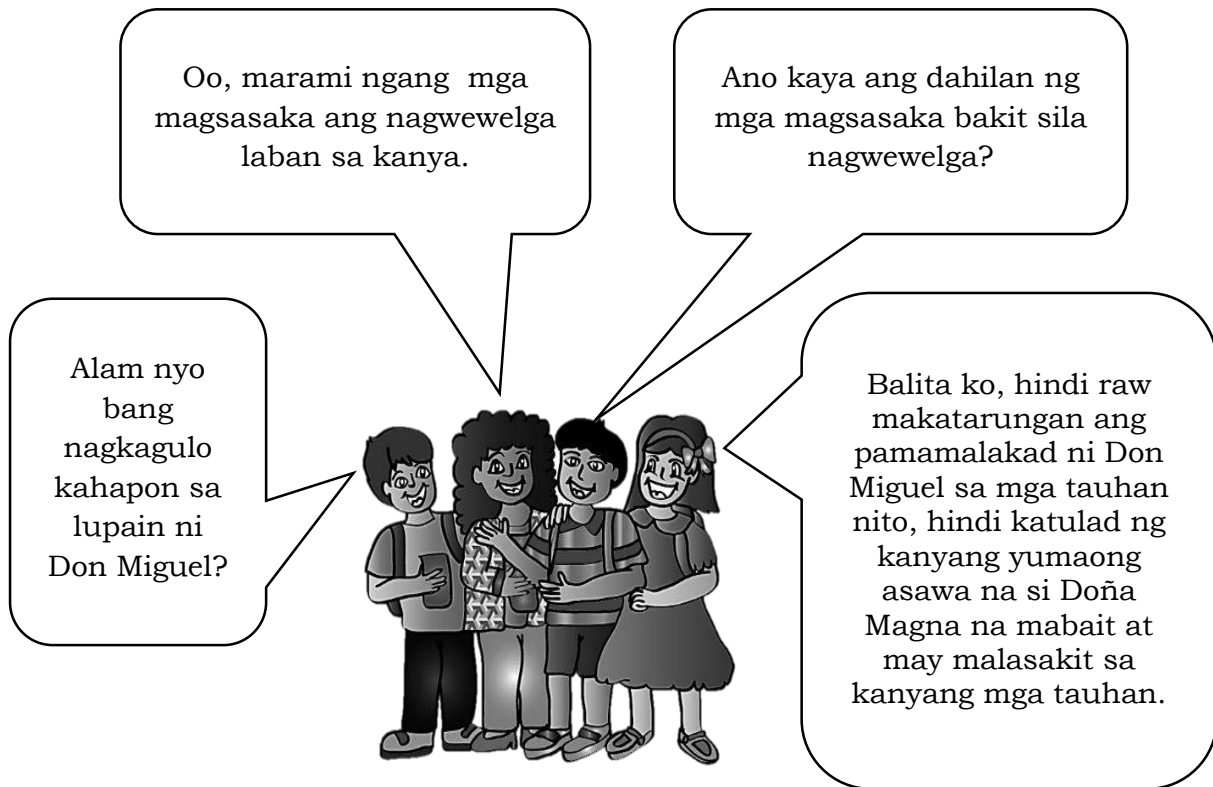
Ang modyul na ito ay para sa ating mga mag-aaral na higit na nangangailangan ng tulong upang mas lalong maintindihan ang mga aralin sa panahong hindi sila nakadalo sa talakayan. Patnubay ng guro ay lubos na kailangan upang maihatid ang dunong na kinakailangan ng bawat mag-aaral upang maitawid ang pansariling kaunlaran at maging kapaki-pakinabang sa pamayanan.

Ang susunod na gawain ay taglay ang iba't ibang kasanayan at bagong kaalaman upang matulungan ang ating mga mag-aaral na mapaunlad ang sarili at maipamalas ang pag-unawa at pagpapahalaga sa kultura at kasaysayan ng ating bansa.

Hayaan ang mag-aaral na gawin ang iba't ibang kasanayan na walang pagkaantala. Ipagawa ang mga gawain nang malaya, subalit ang mabisang pagdaloy ay kailangan.

Tuklasin

Ang pag-aalsa ay resulta sa isang mapang-abuso at hindi makatarungang pamamalakad. Paano kaya tumugon ang mga Pilipino sa mga pangyayari at pagbabago sa panahon ng kolonyalismo o pananakop ng mga Espanyol? Gaano kahalaga ang pagkamulat ng kamalayang pambansa ng mga Pilipino bunsod sa hamong kinaharap nila sa kamay ng mga mananakop? Ano ang naging epekto nito sa ating bansa?

Suriin

Monopolyo sa Tabako

Noong taong Mayo 6, 1782, si Gobernador-Heneral Jose Basco ay bumalangkas ng mga patakarang pangkabuhayan na nakatuon sa pagsasariling ekonomiya ng Pilipinas. Binigyang pansin niya ang pagpapaunlad ng pagsasaka, komersiyo, at pangangalakal bilang tugon ng pagpapaunlad kaya naitatag ang *Sociedad Economica de Los Amigos del Pais* para sa pagpapatupad ng kaniyang programang pangkabuhayan. Ang monopolyo sa tabako ay ipinatupad sa Pilipinas bilang pagkukunan ng karagdagang kita sa Espanya gayundin ng pamahalaang Espanyol sa Pilipinas.

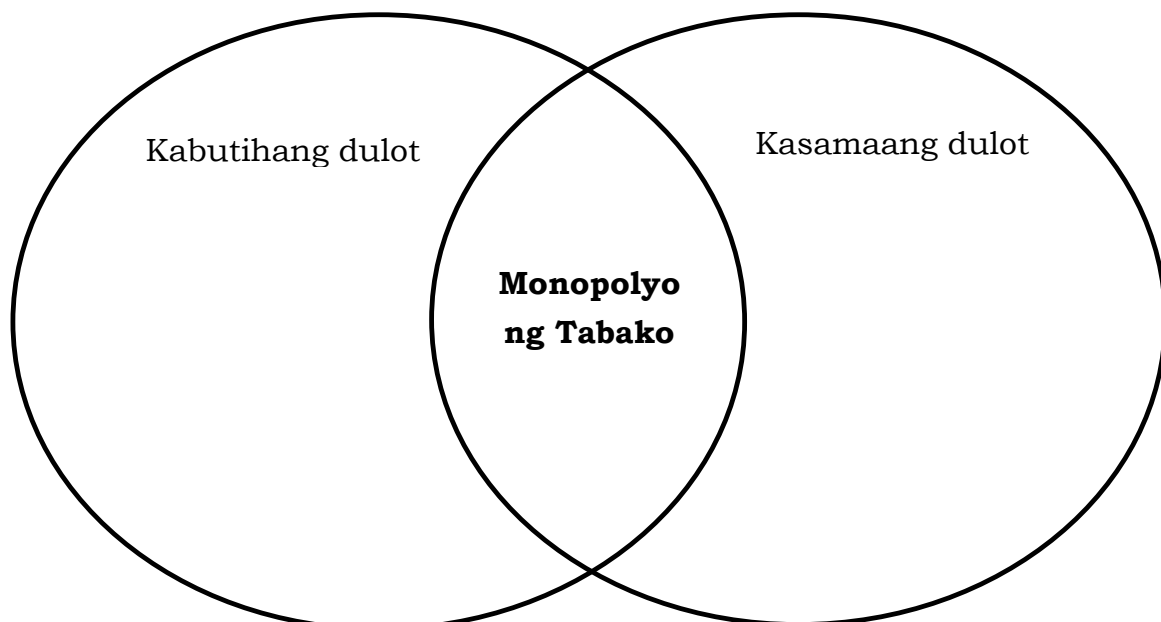
Naging maganda ang layunin ng pamahalaan sa pagsisimula ng monopolyo sa tabako sa Pilipinas. Nabigyan ng karampatang kabayaran ang mga magsasaka sa kanilang ani, ngunit nang lumaon, naging pahirap na ito sa mga Pilipino. Nagdulot ito ng pang-aabuso ng mga Espanyol kaya ginawang bahagi ng programang ekonomiko ang produksiyon ng tabako sa pamumuno ni Gobernador-Heneral Jose Basco upang pagaanin ang sitwasyon ng monopolyo. Binigyang pagkakataon ang mga maliliit na mga magsasaka na siyang magtatanim ng tabako at ang maaani ay kokolektahin ng mga kolektor na nagsisilbing tagapamagitan sa mga transaksyon sa pagitan ng mga Espanyol at Pilipino. Subalit, ito ang naging daan upang abusuhin ang kapangyarihan ng mga Espanyol. Sumiklab ang mga pag-aalsa noong 1596 na pinangunahan ni Magalat sa Cagayan, 1785 sa pamumuno nila Lagutao at Baladdon ng Kalinga at sa Laoag noong 1788 laban sa hindi makatarungang pagbubuwis at pagmamalabis sa monopolyo sa tabako. Taong 1882 tuluyang ipinatigil ang operasyon ng monopolyo sa tabako sa panunugkulan ni Gobernador Primo de Rivera.

Pagyamanin

Panuto: Gamit ang *Venn Diagram*, isa-isahin ang mga kabutihan at kasamaang naidulot ng monopolyo ng tabako sa ating bansa. Piliin ang mga sagot sa loob ng kahon na nasa ibaba. Isulat ang iyong sagot sa sagutang papel.

- Umabuso ang mga kolektor na Espanyol sa kanilang kapangyarihan.
- Nanguna ang Pilipinas sa pag-aani ng tabako sa buong Silangan.
- Binigyan ng pagkakataon ang mga maliliit na mga magsasaka na siyang magtatanim ng tabako at ang mag-aani nito.
- Hindi na nababayaran ng tama ang mga magsasakang Pilipino.
- Umusbong ang rebelyon.
- Nabigyan ng karampatang kabayaran ang mga magsasaka sa kanilang ani.

Isaisip

Ang sistema ng _____ ay itinatag upang paunlarin ang _____ ng bansa, subalit dahil sa pang-aabuso ng mga _____, ito rin ang naging dahilan ng pag-usbong ng iba't ibang uri ng rebelyon.

Isagawa

Alin sa mga sumusunod na sitwasyon ang nagpapakita ng pagpapahalaga sa reporma sa ekonomiya at pagkatatag ng monopolyo sa tabako. Isulat ang tamang bilang ng tamang sagot sa sagutang papel.

- 1** Pagbabayad ng mga Pilipino ng tamang buwis
- 2** Pagbibigay ng tamang kabayaran sa serbisyo ng mga Pilipino
- 3** Pangongolekta ng mga Pilipino ng kabayaran ng sobra-sobra
- 4** Pagbibigay ng tamang sahod sa mga manggagawang Pilipino
- 5** Pandaraya ng mga Espanyol sa mga Pilipino

Tayahin

A.) **Panuto:** Isulat ang tamang bilang ng pangungusap na nagpapakita ng pagpapahalaga sa reaksiyon ng mga katutubong Pilipino sa kolonyalismo ng bansa. Isulat ang sagot sa sagutang papel.

1. Magkaroon ng pagkakaisa.
2. Mahinto ang ginawang pang-aabuso ng mga pinunong Espanyol.
3. Matigil ang pangangamkam ng mga lupain ng mga pinunong Espanyol.
4. Magpatuloy na alipin at sunod-sunoran ng mga Espanyol.
5. Pagsunod sa labis na pagbabayad ng buwis.

B.) **Panuto:** Isulat ang **MABUTI** kung ang pahayag ay nagpapakita ng kabutihang naidulot ng monopolyo sa tabako sa ating bansa at **MASAMA** kung ito ay hindi. Isulat ang sagot sa sagutang papel.

- ____ 1.) Marami sa mga opisyal ng pamahalaan ang naging mapagsamantala.
- ____ 2.) Natustusan na ng kinikita sa monopolyo ng tabako ang pangangailangan ng kolonya at hindi na kailangan pang humingi ng suporta mula sa Espanya.
- ____ 3.) Malaking lupain din ang nalinang upang gawing taniman ng tabako.
- ____ 4.) Naging mapang-abuso ang ilang mga opisyal sa tuwing maghahalungkat sa mga bahay ng magsasaka na pinaghihinalaang nagtatago ng tabako.
- ____ 5.) Nanguna ang Pilipinas sa pag-aani ng tabako sa buong Silangan.

Karagdagang Gawain

Panuto: Piliin ang mga pahayag na nagpapakita ng pag-aabuso sa pagtatag ng monopolyo sa tabako. Iguhit ang *emoticon* na ito bilang tanda. Isulat ito sa sagutang papel.

- _____ 1.) Hindi binibigyan ng tamang sahod ang mga manggagawang Pilipino.
- _____ 2.) Nagkaroon ng trabaho ang libu-libong mamamayan.

- _____ 3.) Inabuso ng mga pinunong namahala rito ang kanilang tungkulin.
- _____ 4.) Ang mga magsasakang nasisiraan ng pananim ay hindi lamang pinagmulta kundi binuwisan ang lupa.
- _____ 5.) Sa halip na mapunta sa pamahalaan ang salapi, napunta ito sa bulsa ng mga opisyal.

Susi sa Pagwawasto

Subukin 1) D 2) C 3) E 4) A 5) B 6) G 7) I 8) F 9) J 10) H	Balikan 1) Jihad 2) Pangangayw o <i>headhunting</i> 3) Moro War 4) Sultan Kudarat 5) Monopolyo ng tabako	Tayahin A. 1 2 3 B. 1) Masama 2) Mabuti 3) Mabuti 4) Masama 5) Mabuti	Karagdagang Gawain 1.) 2.) 3.) 4.) 5.)	Pagymamanin <u>Kabutihang dulot</u> • Binigyang pagkakataon ang mga malilit na mga magsasaka na siyang magtatanim ng tabako at ang mag-aani nito. <u>Kasamaang dulot</u> • Hindi na nababayaran ng tama ang mga magsasakang Pilipino. • Umabuso ang mga kolektor na Espanyol sa kanilang kapangyarihan
---	--	--	---	--

Sanggunian

DepEd-RO8, *TG Araling Panlipunan*, 2016

Gabuat, Maria Annalyn P., Mercado, Michael M., and Jose, Mary Dorothy dL.,
Pilipinas Bilang Isang Bansa, Vibal Group, 2016

Guerra, Restituta San Pedro, Ed.D., *Ang Bayan Kong Mahal*, Abiva Publishing
House, Inc., 1999

Palu-ay, Alvenia P., *Makabayan Kasaysayang Pilipino*, LG&M, 2006

Para sa mga katanungan o puna, sumulat o tumawag sa:

Department of Education - Bureau of Learning Resources (DepEd-BLR)

Ground Floor, Bonifacio Bldg., DepEd Complex
Meralco Avenue, Pasig City, Philippines 1600

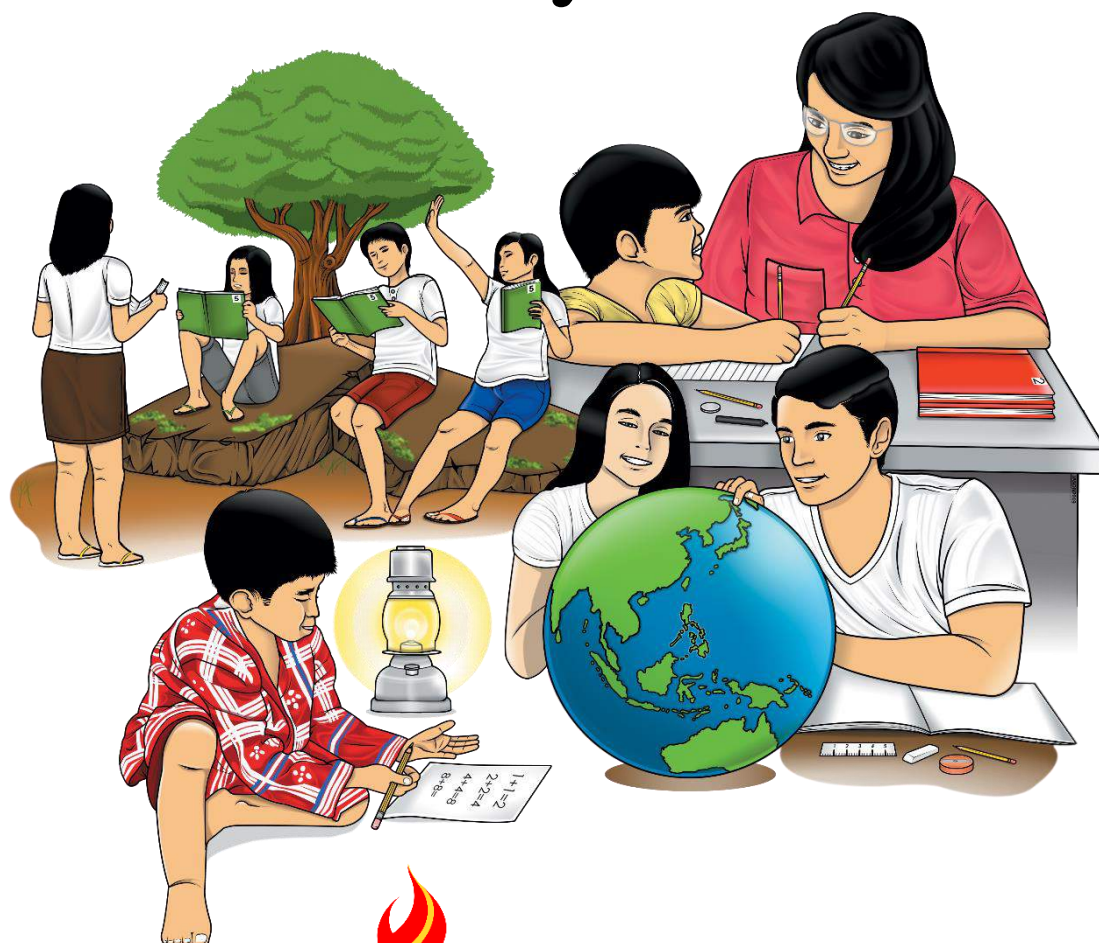
Telefax: (632) 8634-1072; 8634-1054; 8631-4985

Email Address: blr.lrqad@deped.gov.ph * blr.lrpd@deped.gov.ph

Araling Panlipunan

Ikaapat na Markahan – Modyul 2:

Pananaw at Paniniwala ng mga Sultanato sa Pagpanatili ng Kalayaan

Araling Panlipunan – Ikalimang Baitang

Alternative Delivery Mode

Ikaapat na Markahan – Modyul 2: Pananaw at Paniniwala ng mga Sultanato sa Pagpanatili ng Kalayaan Unang Edisyon, 2020

Isinasaad sa Batas Republika 8293, Seksiyon 176 na: Hindi maaaring magkaroon ng karapatang-sipi sa ano mang akda ang Pamahalaan ng Pilipinas. Gayon pa man, kailangan muna ang pahintulot ng ahensiya o tanggapan ng pamahalaan na naghanda ng akda kung ito ay pagkakakitaan. Kabilang sa mga maaaring gawin ng nasabing ahensiya o tanggapan ay ang pagtakda ng kaukulang bayad.

Ang mga akda (kuwento, seleksiyon, tula, awit, larawan, ngalan ng produkto o *brand name*, tatak o *trademark*, palabas sa telebisyon, pelikula, atbp.) na ginamit sa modyul na ito ay nagtataglay ng karapatang-ari ng mga iyon. Pinagsumikapang matunton ang mga ito upang makuha ang pahintulot sa paggamit ng materyales. Hindi inaangkin ng mga tagapaglathala at mga may-akda ang karapatang-aring iyon. Ang anumang gamit maliban sa modyul na ito ay kinakailangan ng pahintulot mula sa mga orihinal na may-akda ng mga ito.

Walang anumang parte ng materyales na ito ang maaaring kopyahin o ilimbag sa anumang paraan nang walang pahintulot sa Kagawaran.

Inilathala ng Kagawaran ng Edukasyon

Kalihim: Leonor Magtolis Briones

Pangalawang Kalihim: Diosdado M. San Antonio

Bumuo sa Pagsusulat ng Modyul

Manunulat:	Loida Ladres-Castaños, Marlon D. Lopez, Jennifer R. Paule, Dinah M. Sumacot, Luzminda G. Zamora
Editor:	Jaime Leon T. Cardona, Salvador A. Artigo, Elizabeth M. Deligero
Tagasuri:	Ma. Morena A. Bendulo, Emmanuel A. Gerardo, Evangeline A. Gorduiz
Tagaguhit:	Leonila Rhea R. Tolibas
Tagalapat:	Nadir M. Beringuel, Melanie Mae N. Moreno
Tagapamahala:	Ma. Gemma M. Ledesma Bebiano I. Sentillas Rosemarie M. Guino Joy B. Bihag Ryan R. Tiu Nova P. Jorge Pedro T. Escobarte Jr. Joel A. Zartiga Liza L. Demeterio Eduardo E. Legantin Emmanuel A. Gerardo

Inilimbag sa Pilipinas ng _____

Department of Education – Regional No. VIII

Office Address: Government Center, Cadahug, Palo, Leyte

Telefax: 053 – 832-2997

E-mail Address: region8@deped.gov.ph

Araling Panlipunan

Ikaapat na Markahan – Modyul 2:

**Pananaw at Paniniwala ng mga
Sultanato sa Pagpanatili ng
Kalayaan**

Paunang Salita

Ang Self-Learning Module o SLM na ito ay maingat na inihanda para sa ating mag-aaral sa kanilang pag-aaral sa tahanan. Binubuo ito ng iba't ibang bahagi na gagabay sa kanila upang maunawaan ang bawat aralin at malinang ang mga kasanayang itinakda ng kurikulum.

Ang modyul na ito ay may inilaang Gabay sa Guro/Tagapagdaloy na naglalaman ng mga paalala, pantulong o estratehiyang magagamit ng mga magulang o kung sinumang gagabay at tutulong sa pag-aaral ng mga mag-aaral sa kani-kanilang tahanan.

Ito ay may kalakip na paunang pagsusulit upang masukat ang nalalaman ng mag-aaral na may kinalaman sa inihandang aralin. Ito ang magsasabi kung kailangan niya ng ibayong tulong mula sa tagapagdaloy o sa guro. Mayroon ding pagsusulit sa bawat pagtatapos ng aralin upang masukat naman ang natutuhan. May susi ng pagwawasto upang makita kung tama o mali ang mga sagot sa bawat gawain at pagsusulit. Inaasahan namin na magiging matapat ang bawat isa sa paggamit nito.

Pinapaalalahanan din ang mga mag-aaral na ingatan ang SLM na ito upang magamit pa ng ibang mangangailangan. Huwag susulatan o mamarkahan ang anumang bahagi ng modyul. Gumamit lamang ng hiwalay na papel sa pagsagot sa mga pagsasanay.

Hinihikayat ang mga mag-aaral na makipag-ugnayan agad sa kanilang guro kung sila ay makararanas ng suliranin sa pag-unawa sa mga aralin at paggamit ng SLM na ito.

Sa pamamagitan ng modyul na ito at sa tulong ng ating mga tagapagdaloy, umaasa kami na matututo ang ating mag-aaral kahit wala sila sa paaralan.

Alamin

Noon pa man sa ating kasaysayan, batid na natin ang katapangan at paninindigan ng mga kapatid nating Muslim. Sa mahabang panahon na lumipas napantili nila ang kanilang paniniwala at kultura sa kabila ng mahabang panahon na pananakop ng mga Espanyol. Ang masidhing pagyakap at pagtupad ng mga Muslim sa Islam ang dahilan upang hindi matinag ng mga Espanyol ang relihiyong Islam sa kabila ng masidhing pagpapalaganap ng relihiyong Kristiyanismo sa buong kapuluan.

Sa modyul na ito, ang mga mag-aaral ay inaasahang:

- Naipapaliwanag ang pananaw at paniniwala ng mga sultanato (Katutubong Muslim) sa pagpapanatili ng kanilang kalayaan; at
- Napapahalagahan ang pananaw at paniniwala ng mga sultanato (Katutubong Muslim) na ang pagkakaisa ay tungo sa malayang bansa.

Subukin

A. Panuto: Punan ang nawawalang titik sa kahon upang makabuo ng makabuluhang salita. Gawin mo ito sa iyong sagutang papel.

1.)

S	U	L		A	N			O
----------	----------	----------	--	----------	----------	--	--	----------

Pamahalaan ng Muslim

2.)

M	U			I	M
----------	----------	--	--	----------	----------

Mga taong sumusunod sa kalooban ni Allah

3.)

E	S				Y	O	L
----------	----------	--	--	--	----------	----------	----------

Dayuhan mula sa Europa na unang sumasakop sa Pilipinas

4.)

M	I	N				A	O
----------	----------	----------	--	--	--	----------	----------

Lugar na maraming Muslim ang naninirahan

5.)

K	A			P	A			A	N
----------	----------	--	--	----------	----------	--	--	----------	----------

Katangian ng mga sa Muslim na kinakatakutan ng mga Espanyol

B. Lagyan ng tsek (✓) ang bilang kung ang pangungusap ay nagpapakita ng pananaw at paniniwala ng mga Muslim at (✗) kung hindi. Isulat ang tamang sagot sa sagutang papel.

_____ 6. Malaki ang pagpapahalaga ng mga Muslim sa kalayaan.

_____ 7. Maaaring makipagsundo ang mga Muslim.

_____ 8. Ang pagsakop sa kanilang teritoryo ay maaaring mangahulugan ng malaking digmaan hanggang kamatayan.

_____ 9. Tinalikuran nila ang kanilang relihiyon at tinanggap ang relihiyong Katoliko.

_____ 10. Ang pakikipaglaban ay nagpapakita ng kanilang pagtatanggol sa kanilang kinagisnang relihiyon.

Aralin

1

Pananaw at Paniniwala ng mga Sultanato sa Pagpanatili ng Kalayaan

Tulad ng naganap sa Cordillera sa hilagang Luzon, naging maigting din ang pagpapadala ng mga Espanyol ng mga ekspedisyong militar sa Mindanao upang tuluyan na itong mapasailalim sa kanila. Ilang digmaan ang sumiklab sa pagitan ng Espanyol at mga Muslim, sapagkat mahalaga sa mga Muslim na mapanatili ang kanilang kalayaan, lalo na sa aspekto ng relihiyon. Para sa kanila, ang Islam ay hindi lamang isang relihiyon kung hindi isa ring paraan ng pamumuhay.

Balikan

Alin sa mga sumusunod na sitwasyon ang nagpapakita ng pagpapahalaga sa reporma sa ekonomiya at pagkatatag ng monopolyo sa tabako. Isulat ang tamang bilang ng tamang sagot sa sagutang papel.

- 1** Pagbabayad ng mga Pilipino sa tamang buwis
- 2** Pagbibigay ng tamang kabayaran sa serbisyo ng mga Pilipino
- 3** Pangongolekta ng mga Pilipino ng kabayaran nang sobra-sobra
- 4** Pagbibigay ng tamang sahod sa mga manggagawang Pilipino
- 5** Pandaraya ng mga Espanyol sa mga Pilipino

Mga Tala para sa Guro

Ang modyul na ito ay para sa ating mga mag-aaral na higit na nangangailangan ng tulong upang mas lalong maintindihan ang mga aralin sa panahong hindi sila nakadalo sa talakayan. Patnubay ng guro ay lubos na kailangan upang maihatid ang dunong na kinakailangan ng bawat mag-aaral upang maitawid ang pansariling kaunlaran at maging kapaki-pakinabang sa pamayanan.

Ang susunod na gawain ay taglay ang iba't ibang kasanayan at bagong kaalaman upang matulungan ang ating mga mag-aaral na mapaunlad ang sarili at maipamamalas ang pag-unawa at pagpapahalaga sa kultura at kasaysayan ng ating bansa.

Hayaan ang mag-aaral na gawin ang iba't ibang kasanayan na walang pagkaantala. Ipagawa ang mga gawain nang malaya, subalit ang mabisang pagdaloy ay kailangan.

Tuklasin

Alam mo ba na sa panahon nga pananakop ng mga Espanyol sa Mindanao, inilunsad ng mga Muslim ang kauna-unahang ***Jihad*** o banal na digmaan laban sa mga Espanyol upang ipagtanggol ang kanilang relihiyon at paraan ng pamumuhay?

Ano ang naging tugon ng mga Muslim sa Mindanao sa tangkang pananakop sa kanila ng mga Espanyol? Ano kaya ang mga hakbang na ginawa ng mga katutubong Muslim upang maipagtanggol ang kanilang nasasakupan?

Suriin

Pananaw at Paniniwala ng mga Muslim sa Pagpanatili ng Kalayaan

Ang mga katutubong Muslim ay nanirahan nang mahabang panahon sa pulo ng Mindanao, at sa karatig na mga pulo gaya ng Sulu, Tawi-Tawi, at Basilan. Nabibilang sa mga katutubong Muslim ay ang mga Maranao sa Lanao; Maguindanao sa Cotabato; mga Tausug sa Jolo; ang mga Yakan sa Basilan; ang mga Samal sa Sibutu at Sulu; ang mga Jama Mapun sa Cagayan, relihiyong Islam ay lumaganap sa mga lugar na ito. Noong dumating ang mga Espanyol sa bahaging ito ng kapuluan dala ang hangaring de Sulu; ang mga Palawanon sa Palawan; at mga Siasi sa Tawi-Tawi. Ang maipalaganap ang Kristiyanismo ay hindi naging madali ang pagpasok sa teritoryo ng mga Muslim.

Matatag ang pananalig ng mga Pilipinong Muslim sa kanilang pananampalatayang Islam. Hindi lamang nila itinuring na relihiyon ang Islam kundi ito rin ang paraan ng kanilang pamumuhay. Ilan pa sa mga pananaw ng mga katutubong Muslim:

1. Malaki ang pagpapahalaga ng mga katutubong Muslim sa kanilang kalayaan.
2. Handa nilang ipaglaban ang kanilang teritoryo sa kahit anumang kahinatnan ng labanan.
3. Hindi nila gusto na sumailalim sa kapangyarihan ng dayuhan.
4. Mataas ang pagpapahalaga ng mga Pilipinong Muslim sa kanilang pinuno, na tinatawag nilang *datu* o *sultan*, gayundin sa kanilang pamahalaan, ang pamahalaang Sultanato.

Alam ba ninyo na noong panahon ng Espanyol ang mga Muslim ay tinawag na “Moro” sa kadahilanang noong unang panahon ay mayroong isang pangkat ng mga mamamayan sa hilagang kanluran ng Africa na sumalakay sa Espanya. Ang pangkat na ito ay kilala sa tawag na “Moor” kung kaya, tinawag ng mga Espanyol ang mga Pilipinong Muslim na “Moro” buhat sa salitang “Moor”.

Sumidhi ang alitang Espanyol at Muslim sapagkat ayaw ng mga Muslim na magpasakop sa mga dayuhan. Nais ng mga Muslim na maglingkod lamang sa pamumuno ng kanilang kalahi. Dahil dito pinatunayan ng mga Muslim ang kanilang paninindigan. Hinadlangan nila ang pagsakop ng mga Espanyol. Lumaban sila sa lahat ng pagkakataon anuman ang kanilang kahinatnan sa labanan. Gayon ang kanilang ginawa kung kaya hindi nasakop at di nalupig ng mga Espanyol ang mga Pilipinong Muslim.

Pagyamanin

Panuto: Basahin at piliin ang tamang sagot. Isulat ang tamang sagot sa sagutang papel.

- _____1.) Ano ang dahilan ng Digmaang Muslim o Moro Wars?
- A.) Gusto ng mga Espanyol na sakupin ang teritoryo ng mga Muslim.
 - B.) Kinilala ng mga Muslim ang kapangyarihan ng mga Espanyol.
 - C.) Gustong makuha ng mga Muslim ang mga makabagong armas ng mga Espanyol.
- _____2.) Anong katangian ang ipinamalas ng mga Pilipinong Muslim na nakipaglaban sa mga Espanyol?
- A.) Kasipagan
 - B.) Katapangan
 - C.) Katalinuhan

- _____3.) Bakit hindi tuluyang nasakop ng Espanyol ang kabuuan ng Mindanao?
- A.) Malawak ang lugar na ito.
 - B.) Walang sasakyan ang mga Espanyol patungo dito.
 - C.) Nagkakaisa ang mga Muslim para kalabanin ang mga Espanyol.
- _____4.) Ano ang pinahalagahan ng mga Muslim kaya hindi nagtagumpay ang panakop sa kanila?
- A.) Kristiyanismo
 - B.) Kalayaan
 - C.) Kapangyarihan ng dayuhan
- _____5.) Bakit nabigo ang mga Espanyol sa pagsalakay nila sa kuta ng mga katutubong Muslim?
- A.) Dahil pinapaulanan sila ng mga bala ng baril.
 - B.) Dahil pinapaligiran sila ng mga malalaking bato.
 - C.) Dahil sinasalubong sila ng mga kawayang palaso na may lason.

Isaisip

Likas sa mga Pilipinong Muslim ang pagiging matapang at mapagmahal sa kalayaan. Ang katangiang ito ang naging susi upang hindi masakop ng mga Espanyol ang mga teritoryong pinamumunuan ng mga Pilipinong Muslim. Ang matibay na paninindigan at pagmamahal sa kalayaan ay hindi nagapi ng mga Espanyol.

Isagawa

Panuto: Isulat sa loob ng bilog ang mga pananaw ng mga Pilipinong Muslim hinggil sa pananakop ng mga Espanyol. Gawin mo ito sa iyong sagutang papel.

PANANAW NG
MGA PILIPINONG
MUSLIM

Tayahin

- A. Basahin at piliin ang tamang sagot sa loob ng panaklong. Titik lamang ang isulat sa sagutang papel.

1.) _____ ang tawag ng mga Espanyol sa mga Muslim na hango sa isang pangkat sa hilagang kanluran ng Africa na sumalakay sa Espanya.

(A. Moro B. Moors C. Maron)

2.) Nahihirapang pasukin ng mga Espanyol ang kuta ng mga _____ dahil sa kanilang pagkakaisa.

(A. Amerikano B. Muslim C. Koreano)

3.) Dahil mayroong mahuhusay na panday ang mga muslim sila'y nakagagawa ng _____ na kinatatakutan ng mga Espanyol.

(A. armalite B. katutubong kanyon C. bomba)

4.) Isa sa mga katangian ng mga Muslim na hindi sila natinag ng mga Espanyol ay ang _____.

(A. pagkaseselo B. mapagbigay C. pagkamatapang)

5.) Bakit pinayaagan ng mga Espanyol na magkaroon ng kalayaan ang mga Muslim?

A. Masunurin ang mga ito

B. Mayayaman ang mga ito

C. Hindi nila masupil ang mga ito

B. Panuto: Sumulat ng isang salaysay tungkol sa isang pangyayari na may kaugnayan sa Digmaang Moro. Gawin ito sa sagutang papel.

Pamantayan

	Napakahusay (5)	Mahusay (4)	Paghusayan Pa (3)
<p>Nilalaman</p> <ul style="list-style-type: none"> • Pagsunod sa uri ng hininhingi • Lawak at lalim ng pagtatalakay 			
<p>Balirala</p> <ul style="list-style-type: none"> • Wastong gamit ng salita, baybay, bantas, at estruktura ng mga pangungusap 			
<p>Hikayat</p> <ul style="list-style-type: none"> • Paraan ng pagtatalakay sa paksa • Lohikal ng pagkakaayos • Pagkakaugnay ng mga ideya 			

Karagdagang Gawain

Panuto: Lagyan ng ☆ sa gilid ng sitwasyon kung ang pahayag ay nagpapakita ng pagpapanatili ng kalayaan at **X** naman kung hindi. Isulat sa papel ang iyong sagot.

_____ 1.)

Nirerespeto ng mga mamamayan
pananampalataya ng iba.

_____ 2.)

Nagkakaisa ang mga Muslim at Kristiyanos na
labanan ang COVID19 na lumalaganap sa
buong mundo sa pamamagitan ng pagsunod sa
tugon ng kagawaran ng kalusugan.

_____ 3.)

Nagkaroon ng alitan ang Muslim at Kristiyano.

_____ 4.)

Mga Muslim at Kristiyano ay nagtulungtungan
para sa ikauunlad ng bayan.

_____ 5.)

Nagkakaisa ang mga Muslim para pigilan ang
pagpasok ng mga dayuhan sa Mindanao.

Susi sa Pagwawasto

5. ☆
4. ☆
3. X
2. ☆
1. ☆

Karagdagang Gawain:

B . Answers may vary

5. C
4. C
3. B
2. B
1. B

A.

Tayahin:

Panaw ng mga Pilipinong Muslim:
1. Malaki ang pagpapahalaga ng mga Pilipinong Muslim sa kanilang kalayaan.
2. Handa nilang ipaglaban ang kanilang teritoryo sa kahit anumang kahinatnan ng labanan.
3. Hindi nila gusto na sumailalim sa kapangyarihan ng dayuhan.
4. Mataas ang pagpapahalaga ng mga Pilipinong Muslim sa kanilang "pinuno" datu o sultan gayundin sa kanilang pamahalaan, ang pamahalaang Sultanato.

Isagawa (in any order)

5. C
4. B
3. C
2. B
1. A

Pagyaamanin:

- 1 2 4

Balik:

10. ✓
9. x
8. ✓
7. ✓
6. ✓
5. KATAPANGAN
4. MINDANAO
3. ESPANYOL
2. MUSLIM
1. SULTANATO

Subukin

Sanggunian

Capiña, Esteleta B., Barrientos, Gloria P., *Pilipiners: Bansang Malaya* 5, SD Publications, Inc., 2000.

Paluay, Alvenia P., *Makabayan Kasaysayan, Pilipino* 5, LG and M, 2006.

San Pedro–Guerra, Restituta, Cataño, Paulina M., *Ang Bayan kong Mahal* 5, Abiva Publishing House Inc., 1999.

Para sa mga katanungan o puna, sumulat o tumawag sa:

Department of Education - Bureau of Learning Resources (DepEd-BLR)

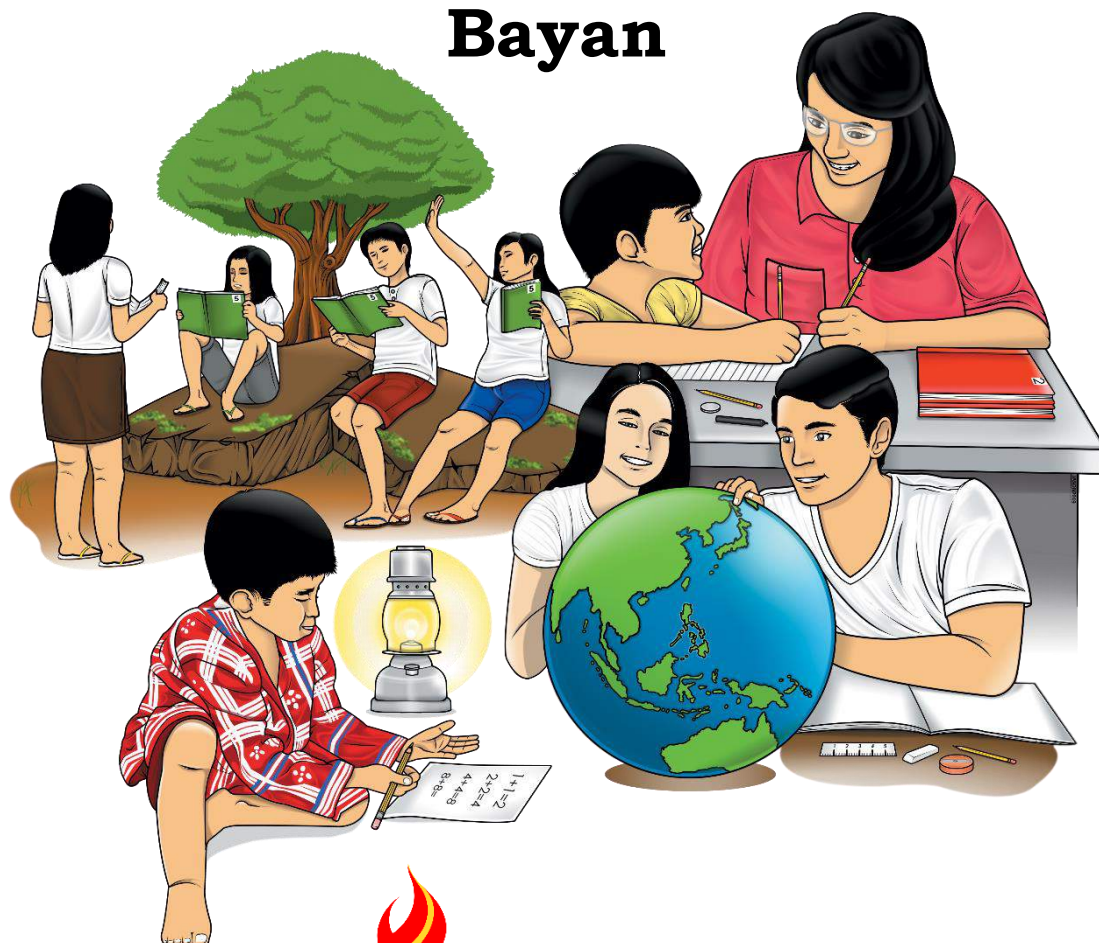
Ground Floor, Bonifacio Bldg., DepEd Complex
Meralco Avenue, Pasig City, Philippines 1600

Telefax: (632) 8634-1072; 8634-1054; 8631-4985

Email Address: blr.lrqad@deped.gov.ph * blr.lrpd@deped.gov.ph

Araling Panlipunan

Ikaapat na Markahan – Modyul 3: Partisipasyon ng Iba't Ibang Rehiyon at Sektor (Katutubo at Kababaihan) sa Pakikibaka ng Bayan

Araling Panlipunan – Ikalimang Baitang

Alternative Delivery Mode

Ikaapat na Markahan – Modyul 3: Partisipasyon ng Iba't Ibang Rehiyon at Sektor (Katutubo at Kababaihan) sa Pakikibaka ng Bayan

Unang Edisyon, 2020

Isinasaad sa Batas Republika 8293, Seksiyon 176 na: Hindi maaaring magkaroon ng karapatang-sipi sa anomang akda ang Pamahalaan ng Pilipinas. Gayonpaman, kailangan muna ang pahintulot ng ahensiya o tanggapan ng pamahalaan na naghanda ng akda kung ito ay pagkakakitaan. Kabilang sa mga maaaring gawin ng nasabing ahensiya o tanggapan ay ang pagtakda ng kaukulang bayad.

Ang mga akda (kuwento, seleksiyon, tula, awit, larawan, ngalan ng produkto o brand name, tatak o trademark, palabas sa telebisyon, pelikula, atbp.) na ginamit sa modyul na ito ay nagtataglay ng karapatang-ari ng mga iyon. Pinagsumikapang matunton ang mga ito upang makuha ang pahintulot sa paggamit ng materyales. Hindi inaangkin ng mga tagapaglathala at mga may-akda ang karapatang-aring iyon. Ang anomang gamit maliban sa modyul na ito ay kinakailangan ng pahintulot mula sa mga orihinal na may-akda ng mga ito.

Walang anomang parte ng materyales na ito ang maaaring kopyahin o ilimbag sa anomang paraan nang walang pahintulot sa Kagawaran.

Inilathala ng Kagawaran ng Edukasyon

Kalihim: Leonor Magtolis Briones

Pangalawang Kalihim: Diosdado M. San Antonio

Bumuo sa Pagsusulat ng Modyul

Manunulat:	Loida Ladres-Castaños, Jilliane A. Deligero, Phoebe L. Gantala, Marlon D. Lopez, Bernard M. Ventenilla Jr.
Editor:	Jaime Leon T. Cardona, Ma. Morena A. Bendulo
Tagasuri:	Emmanuel A. Gerardo, Evangeline A. Gorduiz
Tagaguhit:	Carlito B. Buctot
Tagalapat:	Nadir M. Beringuel, Cherry Ann R. Varon
Tagapamahala:	Ma. Gemma M. Ledesma, Bebiano I. Sentillas, Rosemarie M. Guino, Joy B. Bihag, Ryan R. Tiu, Nova P. Jorge, Pedro T. Escobarte Jr. Joel A. Zartiga, Liza L. Demeterio, Eduardo E. Legantin, Emmanuel A. Gerardo

Inilimbag sa Pilipinas ng _____

Department of Education – Region VIII

Office Address: Government Center, Cadahug, Palo, Leyte

Telefax: (053) 832-2997

E-mail Address: region8@deped.gov.ph

Araling Panlipunan

Ikaapat na Markahan – Modyul 3:

**Partisipasyon ng Iba't Ibang
Rehiyon at Sektor (Katutubo at
Kababaihan) sa Pakikibaka ng
Bayan**

Paunang Salita

Ang Self-Learning Module o SLM na ito ay maingat na inihanda para sa ating mag-aaral sa kanilang pag-aaral sa tahanan. Binubuo ito ng iba't ibang bahagi na gagabay sa kanila upang maunawaan ang bawat aralin at malinang ang mga kasanayang itinakda ng kurikulum.

Ang modyul na ito ay may inilaang Gabay sa Guro/Tagapagdaloy na naglalaman ng mga paalala, pantulong o estratehiyang magagamit ng mga magulang o kung sinumang gagabay at tutulong sa pag-aaral ng mga mag-aaral sa kani-kanilang tahanan.

Ito ay may kalakip na paunang pagsusulit upang masukat ang nalalaman ng mag-aaral na may kinalaman sa inihandang aralin. Ito ang magsasabi kung kailangan niya ng ibayong tulong mula sa tagapagdaloy o sa guro. Mayroon ding pagsusulit sa bawat pagtatapos ng aralin upang masukat naman ang natutuhan. May susi ng pagwawasto upang makita kung tama o mali ang mga sagot sa bawat gawain at pagsusulit. Inaasahan namin na magiging matapat ang bawat isa sa paggamit nito.

Pinapaalalahanan din ang mga mag-aaral na ingatan ang SLM na ito upang magamit pa ng ibang mangangailangan. Huwag susulatan o mamarkahan ang anumang bahagi ng modyul. Gumamit lamang ng hiwalay na papel sa pagsagot sa mga pagsasanay.

Hinihikayat ang mga mag-aaral na makipag-ugnayan agad sa kanilang guro kung sila ay makararanas ng suliranin sa pag-unawa sa mga aralin at paggamit ng SLM na ito.

Sa pamamagitan ng modyul na ito at sa tulong ng ating mga tagapagdaloy, umaasa kami na matututo ang ating mag-aaral kahit wala sila sa paaralan.

Alamin

Alam mo ba kung ano ang partisipasyon ng iba't ibang rehiyon at sektor sa pakikibaka ng bayan? Ang modyul na ito ay dinisenyo upang tulungan kang mahanap ang kasagutan sa mga tanong na isinasaad.

Sa modyul na ito, ang mga mag-aaral ay inaasahang:

- Natataya ang partisipasyon ng mga katutubo at kababaihan sa iba't ibang rehiyon at sektor sa pakikibaka ng bayan; at
- Naitatala ang partisipasyon ng mga katutubo at kababaihan sa iba't ibang rehiyon at sektor sa pakikibaka.

Subukin

Panuto: Basahin ang bawat isang pangungusap. Isulat ang **FACT** kung nagpapahayag ito ng katotohanan, at **BLUFF** kung hindi. Isulat ang sagot sa sagutang papel.

- ____ 1.) Ang pag-aalsa ni Dagohoy ay isang pag-aalsang politikal.
- ____ 2.) Ang mga salik ng pag-aalsa ay ang mga pag-aalsang panrelihiyon, pang-ekonomiko at politikal.
- ____ 3.) Ang dahilan nang pag-aalsa ni Sumuroy ay ang pag-aklas laban sa *polo y servicio* sa Samar kung saan ang mga waray ay ipinadala sa mga pagawaan ng barko sa Cavite, malayo sa kanilang tirahan.
- ____ 4.) Naging matagumpay ang mga naitalang pag-aalsa.
- ____ 5.) Lubos na nakikiisa sa mga katutubo ang mga mayayamang angkan na nagtatamasa ng kaginhawaan sa ilalim ng mga Kastila.
- ____ 6.) Ang pag-aalsa ni Lapu-Lapu ang kauna-unahang naitalang pagpapakita ng pagtutol ng mga Pilipino sa pananakop ng mga Espanyol.
- ____ 7.) Si Gabriela Silang ang nagpatuloy sa sinimulang pag-aalsa ng kaniyang asawa.
- ____ 8.) Labis na ikinatuwa ng mga Pilipino ang sapilitang paggawa, monopolyo at kalakalang galyon.
- ____ 9.) Dahil sa pagpapalaganap ng mga Espanyol sa Kristiyanismo, maraming Pilipino ang tumalikod sa kanilang katutubong paniniwala at nagpabinyag bilang mga Kristiyano.
- ____ 10.) Pinalitan ng mga Espanyol ang mga datu at maharlika bilang pinakamataas na pinuno sa pamayanan.

Aralin

1

Partisipasyon ng Iba't Ibang Rehiyon at Sektor (Katutubo at Kababaihan) sa Pakikibaka ng Bayan

Ang partisipasyon ng mga katutubo at kababaihan sa iba't ibang rehiyon at sektor sa pakikibaka ng bayan ay hudyat sa hindi makatarungang pamamalakad ng mga Espanyol, mapang-abusong patakarang at mga pangyayari sa loob ng bansa na nakaapekto sa pamumuhay ng mga Pilipino.

Balikan

Punan mo ng wastong salita ang bawat patlang. Piliin sa loob ng kahon ang tamang sagot. Isulat mo ang iyong sagot sa sagutang papel.

<i>Jihad</i>	Pangangayaw	Sultan Kudarat
Monopolyo sa tabako	Katolisismo	Digmaang Moro

- 1.) Ang _____ ang banal na digmaan ng mga Muslim.
- 2.) Ang _____ ay ang tradisyon ng pakikidigma at pamumugot ng mga katutubong Igorot.
- 3.) Ipinakita ng mga Muslim ang kanilang pagtangga sa kolonyalismong Espanyol sa anim na digmaang tinatawag na _____.
- 4.) Si _____ ang Sultan na unang naglunsad ng banal na digmaan laban sa mga Espanyol.
- 5.) Sa ikatlong pagkakataon, tinangkang sakupin ng mga Espanyol ang mga Igorot bilang bahagi ng patakarang pang-ekonomiya ni Gobernador-Heneral Basco na _____.

Mga Tala para sa Guro

Ang modyul na ito ay para sa ating mga mag-aaral na higit na nangangailangan ng tulong upang mas lalong maintindihan ang mga aralin sa panahong hindi sila nakadalo sa talakayan. Patnubay ng guro ay lubos na kailangan upang maihatid ang dunong na kinakailangan ng bawat mag-aaral upang maitawid ang pansariling kaunlaran at maging kapakipakinabang sa pamayanan.

Ang susunod na gawain ay taglay ang iba't ibang kasanayan at bagong kaalaman upang matulungan ang ating mga mag-aaral na mapaunlad ang sarili at maipamamalas ang pag-unawa at pagpapahalaga sa kultura at kasaysayan ng ating bansa.

Hayaan ang mag-aaral na gawin ang iba't ibang kasanayan na walang pagkaantala. Ipagawa ang mga gawain nang malaya, subalit ang mabisang pagdaloy ay kailangan.

Tuklasin

Sa pag-usad ng kolonyalismong Espanyol, ang mga gobernador-heneral at mga paring namalakad sa pamahalan at simbahan sa Pilipinas ay naging malupit at mahigpit sa kanilang pamumuno sa mga katutubong Pilipino. Ang hindi makatarungang pamumuno ng mga Espanyol ay humantong sa tahasang pagtutol ng mga Pilipino sa kanilang mga patakaran at pamamahala. Ilan sa kanilang mga tinutulan ay ang mataas na buwis, sapilitang paggawa diskriminasyon sa lipunan, at malupit na pamamalakad ng mga prayle at pinunong Espanyol.

Suriin

Partisipasyon ng mga Katutubo at Kababaihan sa Iba't Ibang Rehiyon

Sa panahon ng Kolonyalismong Espanyol sa Pilipinas ay nagkaroonng iba't ibang pag-aalsa dahil sa hindi maayos na pamamalakad ng mga gobernador-heneral at mga pari. Humantong sa tahasang pagtutol ang mga Pilipino sa mataas na buwis, sapilitang paggawa, diskriminasyon sa lipunan, at malupit na pamamalakad. Ang mga pag-aaklas na ito ay nilahukan ng mga katutubo, maging ng mga kababaihang buhat sa iba't ibang sektor ng lipunan.

Ilan sa mga pag-aaklas na ito ay ang mga sumusunod:

Pag-aaklas	Taon	Dahilan at Bunga
Pag-aalsang Sulayman at Lakandula TONDO	1574	Inalis ng mga Espanyol ang mga karapatan ng mga katutubo na ipinagkaloob sa kanila ni Legazpi at sila ay pinagmalupitan at pinagsamantalahan kaya naging matindi ang galit nina Sulayman at Lakandula at sila ay nag-alsa. Naganap ito sa Tondo noong 1574. Natigil lamang ang pag-aalsa ng mga Pilipino nang ibalik ang kanilang mga karapatan.
Pag-aalsang Bancao ng Carigara LEYTE	1621	Pinamunuan ni Datu Bancao ng Carigara na lumaban sa Simbahang Katolika ng Leyte katuwang ang babaylan na si Pagali (na gumamit ng mahika). Sila ay nagtayo ng mga dambana para sa mga anito, at hinikayat ang ilang bayan na sumapi sa kanila at makilahok sa pag-aalsa. Nasupil ang kanilang rebelyon at pinugutan ng ulo si Bancao.
Pag-aalsang Sumuroy SAMAR	1649-1650	Pinamunuan ng Waray na si Agustin Sumuroy ang pag-aaklas laban sa <i>polo y servicio</i> sa Samar. Taliwas sa patakaran ng <i>polo</i> , ang mga Waray ay ipinadala sa mga pagawaan ng barko sa Cavite, malayo sa kanilang mga tahanan. Sumiklab ang pag-aalsa sa Cavite, at umabot sa Mindanao, Bicol, Cebu, Masbate, Camiguin, Zamboanga at hilagang Mindanao. Natigil ang labanan nang madakip at ipapatay ng mga Espanyol si Sumuroy at iba pang lumahok sa pag-aalsa.

Pag-aalsang Maniago PAMPANGA	1660-1661	Pinamunuan ni Francisco Maniago ng Mexico, Pampanga ang pagtutol ng mga Kapampangan sa sapilitang paggawa sa mga galyon at sa hindi pagbabayad ng pamahalaan sa mga biniling palay mula sa mga magsasaka. Natigil lamang ang pag-aalsa dahil sa tulong ni Gobernador-Heneral Sabiniano Manique de Lara dahil binago niya ang pamamaraan at pamamalakad sa paghahati ng kita at pagbili ng mga produkto.
Pag-aalsa ni Tapar PANAY	1663	Isang babaylan si Tapar. Itinatag niya sa Oton, Panay ang isang bagong relihiyon na parang binagong anyo ng Kristiyanismo noong 1663. Tinutulan ng mga paring Espanyol ang kilusang pangrelihiyon. Sumugod ang mga tropa ng pamahalaan at nahuli si Tapar. Binitay siya kasama ng iba pa niyang kaibigan. Itinali ang kanilang labi sa poste upang makita ng mga taong bayan at hindi pamarisan.
Pag-aalsa ni Dagohoy BOHOL	1744-1829	Nagalit si Dagohoy, isang dating <i>cabeza de barangay</i> , dahil sa pagtutol ng pari na bigyan ng marangal na libing ang kanyang kapatid sa Bohol.
Pag-aalsang Basi ILOCOS	1807	Pinamumunuan ng isang Pedro Ambaristo sa kasalukuyang Piddig, Ilocos Norte. Nag-ugat sa paghihigpit ng mga Espanyol sa produksiyon at pagbebenta ng basi na isang uri ng alak mula sa tubo. Ipinagbabawal ang pribadong produksiyon nito, Dahit dito, napilitan ang mga Ilocano na bumili ng basi sa pamahalaan sa higit na mataas na halaga kaya nag-aklas ang mga ito subalit makalipas ang ilang lingo, nasupil din agad ito ng mga Espanyol.
Pag-aalsa ni Apolinario dela Cruz sa Tayabas QUEZON	1840-1841	Nagalit si Apolinario dela Cruz o Hermano Pule dahil tinanggihan siyang maging pari at kilalanin ang kanyang samahang <i>Confradia de San Jose</i> . Dinakip at pinatawan siya ng kamatayan sa Tayabas, Quezon.

Ilan sa mga **kababaihan noon na nakipaglaban din** upang isulong ang kalayaan ng bansa ay sina:

1. **Gabriela Silang** – Ipinagpatuloy ng asawa ni Diego Silang ang pag-aalsang sinimulan taong 1762-1763. Nag-alsa ang mag-asawa dahil sa hindi makatarungang pagpataw ng buwis at pagnanais na palayasin ang mga Espanyol. Nahuli si Gabriela at binitay.
2. **Babaylan**- Kilala ang mga Babaylan bilang mga sinaunang manggagamot, manghuhula, at pinuno ng pananampalataya ng komunidad. Inaasahan sila ng mga tao na maaring humingi ng ulan sa kanilang mga kinikilalang Diyos at mga diwata lalo na sa panahon na kailangan ng mga ito sa pananim at ang mga babaylan rin ang tinatakbuhan ng mga tao sa panahon ng mga kalamidad. Nang dumating ang mga Espanyol, naging malaking hamon sa mga Babaylan ang kagustuhan nila na baguhin ang kanilang kinagisnang pananampalataya, kung kaya't buong tapang nilang ipinagtanggol ang kanilang mga paniniwala na kaakibat ng ng kanilang pagkatao. Noong pinuwersa sila ng mga Espanyol na yakapin ang Katolisismo at sambahin ang mga santo na dala ay kinuha nila ito at sinamba bilang mga anito at diwata.

Sinuway nila ang tradisyonal na pananaw sa kababaihan. Sa pamamagitan ng tiyak na pagkilos, nagawa nilang ihatid ang mensahe na may magagawa ang kababaihan upang magkaroon ng pagbabago sa lipunan.

Pagyamanin

Sino Siya? Tukuyin ang konseptong inilalarawan sa bawat bilang. Isulat ang sagot sa sagutang papel.

- 1.) Siya ang nagpatuloy sa sinimulang pag-aalsa ng kaniyang asawa. Dahil sa hindi makatarungang pagpataw ng buwis at pagnanais na palayasin ang mga Espanyol.
- 2.) Pinamunuan niya ang pag-aalsa laban sa *polo y servicio* sa Samar.
- 3.) Pinamunuan niya ang mga taga Carigara na lumaban sa simbahang Katolika ng Leyte katuwang ang babaylan na si Pagali. Sila ay nagtayo ng mga dambana para sa mga anito, at hinikayat ang ilang bayan na sumapi sa kanila at makilahok sa pag-aalsa.

- 4.) Pinamumunuan niya ang pag-aalsang Basi. Nag-ugat sa paghihigpit ng mga Espanyol sa produksiyon at pagbebenta ng basi na isang uri ng alak mula sa tubo.
- 5.) Pinamunuan niya ang pag-aalsa sa Tayabas dahil tinanggihan siyang maging pari at kilalanin ang kanyang samahang *Confradia de San Jose*.

Isaisip

Ang partisipasyon ng mga katutubo at kababaihan sa iba't ibang rehiyon sa pakikibaka ng bayan ay dahil sa hindi patas na pamamalakad at mapang-abusong patakaran ng mga mananakop na Espanyol na nakaapekto sa pamumuhay ng mga Pilipino.

Isagawa

Panuto: Hanapin sa Hanay B ang kaugnay na ideya ng mga tao na nasa Hanay A. Isulat ang wastong sagot sa patlang. Isulat ang sagot sa sagutang papel.

Hanay A

- _____ 1. Francisco Dagohoy
- _____ 2. Hermano Pule
- _____ 3. Tapar, Babaylan at Bancao
- _____ 4. Pedro Ambaristo
- _____ 5. Agustin Sumuroy

Hanay B

- A. Alak na mula sa tubo (Basi)
- B. *Polo y servicio*
- C. Pag-aalsang panrelihiyon
- D. *Confradia de San Jose*
- E. Cabeza de barangay

Tayahin

A. Tumbasang Salita: Ibigay ang salita o mga salitang katumbas ng mga patlang. Isulat ang sagot sa sagutang papel.

1.) Pag-aalsang Sulayman at Lakadula : Manila ; Pag-aalsang Sumuroy: _____.

2.) Apolinario dela Cruz : _____ ; Francisco Dagohoy: *cabeza de barangay*.

3.) Pag-aalsang Basi : alak ; Pag-aalsang Sumuroy : _____.

4.) Datu Bancao : Carigara, Leyte ; Francisco Maniago : _____.

5.) Pag-aalsa ni Tapar : _____ ; Pag-aalsang Basi : Piddig, Ilocos Norte.

B. Panuto: Isulat ang tamang katawagan sa mga kaganapang ipinapakita ng mga larawan. Piliin ang tamang sagot sa loob ng kahon. Isulat ang tamang sagot sa sagutang papel.

Pag-aalsang Basi Pag-aalsa nina Diego Silang at Gabriela Silang

Pag-aalsa ni Apolinario dela Cruz sa Tayabas

1.)

2.)

3.)

4.)

5.)

Karagdagang Gawain

Panuto: Piliin ang tamang sagot. Isulat ang sagot sa sagutang papel.

____ 1.) Ang pag-aalsa ni Dagohoy ay tinaguriang pinakamahabang pag-aalsa. Bakit kaya nagtagal ito?

- A.) Dahil sa pagtutol ng pari na bigyan ng marangal na libing ang kanyang kapatid.
- B.) Dahil maraming Espanyol na kampi sa kanya.
- C.) Dahil sa makabagong armas.
- D.) Dahil hindi siya nawalan ng loob at pag-asa sa pakikipaglaban.

- ____ 2.) Ang sumusunod ay dahilan ng pagkakabigo ng mga unang pag-aalsa ng mga Pilipino laban sa mga Espanyol **maliban** sa isa.
- A.) Topograpiya ng Pilipinas
 - B.) Napamahal na ng mga Pilipino ang mga Espanyol
 - C.) Kakulangan sa kahandaan at kaalaman sa pakikidigma
 - D.) Kakulangan sa pagkakaisa
- ____ 3.) Pinagtrabaho ng mga mananakop na Espanyol ang mga katutubo nang walang pahinga at ipinadala sa malayong lugar. Kumokolekta din sila ng buwis sa mga bata, matatanda at sa mga alipin. Ano ang ipinahiwatig nito?
- A.) pang-aabuso sa mga katutubo
 - B.) pagpatupad ng tuntunin
 - C.) pagbibigay laya sa mga katutubo
 - D.) pagdidisiplina sa mga katutubo
- ____ 4.) Ang pagkamatay ni Diego Silang ay hindi naging sagabal upang matigil ang layunin na masugpo ang pagmamalabis ng Espanyol. Ito ay pinagpatuloy ng kanyang asawa na si?
- A.) Gregoria de Jesus
 - B.) Teresa Magbanua
 - C.) Marcella Agoncillo
 - D.) Gabriela Silang
- ____ 5.) Bakit nag-alsa ang mga babaylan laban sa mga Espanyol?
- A.) Dahil sa laganap ang sapilitang paggawa
 - B.) Dahil sa hindi makatarungang pagpataw ng buwis
 - C.) Dahil pinuwersa silang baguhin ang kanilang kinagisnang pananampalataya at yakapin ang relihiyong Katolisismo
 - D.) Dahil napamahal nila ang patakaran ng mga Espanyol

Likas sa ating mga Pilipino ang pagiging matatag sa pagharap ng mga pagsubok at suliranin. Ang positibong katangian na ito ay napatunayan na mula sa ating mga ninuno na pilit bumangon at lumaban sa mga suliranin pagkatapos ng ikalawang digmaan. Tatalakayin at aalamin natin ang mga ito ngayon sa aralin na ito. Handa ka na ba? Magaling! Tara na!

Susi sa Pagwawasto

<p>Subukin</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. FACT 2. FACT 3. FACT 4. BLUFF 5. BLUFF 6. FACT 7. FACT 8. BLUFF 9. FACT 10. FACT <p>Balikan</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. <i>Jihad</i> 2. pangangayaw o <i>headhunting</i> 3. Digmaang Moro 4. Sultan Kudarat 5. monopolyo sa tabako 	<p>Pagymanin</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Gabriela Silang 2. Agustín Sumuroy 3. Datu Bancao 4. Pedro Ambaristo 5. Apolinario dela Cruz <p>Isagawa</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. E 2. D 3. C 4. A 5. B <p>Tayahin</p> <p>A.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Samar 2. <i>Confradia de San Jose</i> 3. <i>Polo y servicio</i> 4. Mexico, Pampanga 5. Oton, Panay 	<p>Tayahin</p> <p>B.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Pagtutol sa Monopolyo sa Tabako 2. Labanan sa Mactan 3. Pag-aalsang Diego Silang at Gabriela Silang 4. Pag-aalsa ni Apolinario de la Cruz sa Tayabas 5. Pag-aalsang Basi <p>Karagdagang Gawain</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. D 2. B 3. A 4. D 5. C
--	--	---

Sanggunian

Abinales, Patricio and Amoroso, Donna (2005). *State and Society in the Philippines*. Lanham, Maryland: Rowman & Littlefield Publishers, Inc.

Gabuat, Maria Annalyn P., Mercado, Michael M., and Jose, Mary Dorothy dL., *Pilipinas Bilang Isang Bansa*, Vibal Group, 2016

Guerra, Restituta San Pedro, Ed.D., *Ang Bayan Kong Mahal*, Abiva Publishing House, Inc., 1999

Palu-ay, Alvenia P., *Makabayan Kasaysayang Pilipino*. LG&M., 2006

DepEd RO8, Regional Test Item Bank (Araling Panlipunan 5)

Center for Babaylan Studies, n.d.

Para sa mga katanungan o puna, sumulat o tumawag sa:

Department of Education - Bureau of Learning Resources (DepEd-BLR)

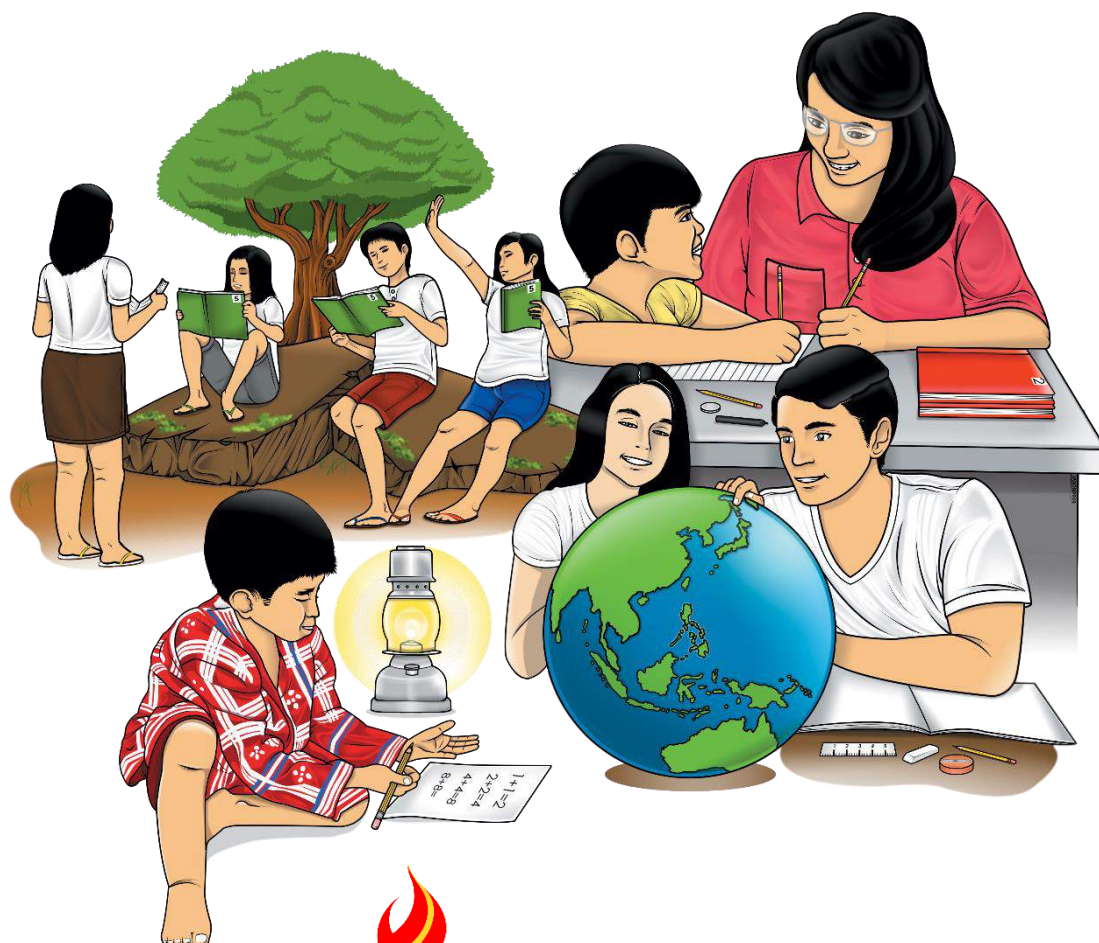
Ground Floor, Bonifacio Bldg., DepEd Complex
Meralco Avenue, Pasig City, Philippines 1600

Telefax: (632) 8634-1072; 8634-1054; 8631-4985

Email Address: blr.lrqad@deped.gov.ph * blr.lrpd@deped.gov.ph

Araling Panlipunan

Ikaapat na Markahan – Modyul 4: Ang Kahalagahan ng Iba't Ibang Rehiyon at Sektor sa Pagsulong ng Kamalayang Pambansa

Araling Panlipunan – Ikalimang Baitang

Alternative Delivery Mode

Ikaapat na Markahan – Modyul 4: Ang Kahalagahan ng Iba't Ibang Rehiyon at Sektor sa Pagsulong ng Kamalayang Pambansa Unang Edisyon, 2020

Isinasaad sa Batas Republika 8293, Seksiyon 176 na: Hindi maaaring magkaroon ng karapatang-sipi sa anomang akda ang Pamahalaan ng Pilipinas. Gayonpaman, kailangan muna ang pahintulot ng ahensiya o tanggapan ng pamahalaan na naghanda ng akda kung ito ay pagkakakitaan. Kabilang sa mga maaaring gawin ng nasabing ahensiya o tanggapan ay ang pagtakda ng kaukulang bayad.

Ang mga akda (kuwento, seleksiyon, tula, awit, larawan, ngalan ng produkto o brand name, tatak o trademark, palabas sa telebisyon, pelikula, atbp.) na ginamit sa modyul na ito ay nagtataglay ng karapatang-ari ng mga iyon. Pinagsumikapang matunton ang mga ito upang makuha ang pahintulot sa paggamit ng materyales. Hindi inaangkin ng mga tagapaglathala at mga may-akda ang karapatang-aring iyon. Ang anomang gamit maliban sa modyul na ito ay kinakailangan ng pahintulot mula sa mga orihinal na may-akda ng mga ito.

Walang anomang parte ng materyales na ito ang maaaring kopyahin o ilimbag sa anomang paraan nang walang pahintulot sa Kagawaran.

Inilathala ng Kagawaran ng Edukasyon

Kalihim: Leonor Magtolis Briones

Pangalawang Kalihim: Diosdado M. San Antonio

Bumuo sa Pagsusulat ng Modyul

Manunulat:	Loida Ladres-Castaños, Marlon D. Lopez, Juvelyn P. Telen, Peter R. Feji, Rashel V. Miro, Bernard M. Ventenilla Jr.
Editor:	Jaime Leon T. Cardona, Evangeline A. Gorduiz
Tagasuri:	Emmanuel A. Gerardo, Ma. Morena A. Bendulo
Tagaguhit:	Leonila Rhea R. Tolibas
Tagalapat:	Nadir M. Beringuel, Jera Mae B. Cruzado
Tagapamahala:	Ma. Gemma M. Ledesma Bebiano I. Sentillas Rosemarie M. Guino Joy B. Bihag Ryan R. Tiu Nova P. Jorge Pedro T. Escobarte Jr. Joel A. Zartiga Liza L. Demeterio Eduardo E. Legantin

Inilimbag sa Pilipinas ng

Department of Education – Region VIII

Office Address: Government Center, Cadahug, Palo, Leyte

Telefax: 053 – 832-2997

E-mail Address: region8@deped.gov.ph

Araling Panlipunan

Ikaapat na Markahan – Modyul 4:

**Ang Kahalagahan ng Iba't Ibang
Rehiyon at Sektor sa Pagsulong
ng Kamalayang Pambansa**

Paunang Salita

Ang Self-Learning Module o SLM na ito ay maingat na inihanda para sa ating mag-aaral sa kanilang pag-aaral sa tahanan. Binubuo ito ng iba't ibang bahagi na gagabay sa kanila upang maunawaan ang bawat aralin at malinang ang mga kasanayang itinakda ng kurikulum.

Ang modyul na ito ay may inilaang Gabay sa Guro/Tagapagdaloy na naglalaman ng mga paalala, pantulong o estratehiyang magagamit ng mga magulang o kung sinumang gagabay at tutulong sa pag-aaral ng mga mag-aaral sa kani-kanilang tahanan.

Ito ay may kalakip na paunang pagsusulit upang masukat ang nalalaman ng mag-aaral na may kinalaman sa inihandang aralin. Ito ang magsasabi kung kailangan niya ng ibayong tulong mula sa tagapagdaloy o sa guro. Mayroon ding pagsusulit sa bawat pagtatapos ng aralin upang masukat naman ang natutuhan. May susi ng pagwawasto upang makita kung tama o mali ang mga sagot sa bawat gawain at pagsusulit. Inaasahan namin na magiging matapat ang bawat isa sa paggamit nito.

Pinapaalalahanan din ang mga mag-aaral na ingatan ang SLM na ito upang magamit pa ng ibang mangangailangan. Huwag susulatan o mamarkahan ang anumang bahagi ng modyul. Gumamit lamang ng hiwalay na papel sa pagsagot sa mga pagsasanay.

Hinihikayat ang mga mag-aaral na makipag-ugnayan agad sa kanilang guro kung sila ay makararanas ng suliranin sa pag-unawa sa mga aralin at paggamit ng SLM na ito.

Sa pamamagitan ng modyul na ito at sa tulong ng ating mga tagapagdaloy, umaasa kami na matututo ang ating mag-aaral kahit wala sila sa paaralan.

Alamin

Alam mo ba kung ano ang naging reaksiyon ng ating mga ninuno sa pananakop ng mga Espanyol sa ating bansa? Marahil ito ay marahas ngunit ito ay makatarungan. Hayaan mong tulungan ka ng modyul na ito upang masagot ang mga katanungan at mabatid ang katotohanan.

Sa modyul na ito ay matututuhan mo ang mga pag-aalsang naganap sa panahon ng Kolonyalismong Espanyol.

Sa modyul na ito, ang mga mag-aaral ay inaasahang:

- Natatalakay ang partisipasyon ng iba't ibang rehiyon at sektor sa pagsulong ng kamalayang pambansa;
- Naitatala ang partisipasyon ng iba't ibang rehiyon at sektor sa pagsulong ng kamalayang pambansa ; at
- Napapahalagahan ang partisipasyon ng iba't ibang rehiyon at sektor sa pagsulong ng kamalayang pambansa.

Subukin

A. Panuto: Isulat sa sagutang papel ang **TAMA** kung ang pangungusap ay nagpapakita ng tamang pahayag, at **MALI** kung hindi.

- ____ 1.) Nagpakita ng pagtutol ang mga Pilipino sa mga pagmamalabis dulot ng maling pamamalakad ng mga pinunong Espanyol.
- ____ 2.) May ilang kababaihan na nakibaka laban sa mga Kastila.
- ____ 3.) Ang Kristiyanismo ay hindi lubusang lumaganap sa buong kapuluan.
- ____ 4.) Ilan sa mga tinugunang isyu ng mga Pilipino ay ang baluktot na sistema ng monopolyo sa tabako, maling patakarang pang-agraryo, at hindi pantay na pagtingin sa mga Pilipino.
- ____ 5.) Ang mga Pilipino ay may damdaming makabayan.

B. Alin ang naiba? Isulat sa sagutang papel ang salitang hindi kabilang sa pangkat.

6. Magat Salamat, Marin Pangan, Juan Banal, Diego Silang
7. Pag-aalsa ni Apolinario dela Cruz, Pag-aalsang Basi, Pag-aalsa ni Almazan, Pag-aalsang Agraryo
8. Pag-aalsa ng mga Igorot, Pag-aalsa ni Malong, Pag-aalsa ni Itneg, Pag-aalsa ni Dagohoy
9. Batangas, Laguna, Davao, Cavite
10. Tapar, Tamblot, Lakandula, Bankaw

Aralin

1

Ang Kahalagahan ng Partisipasyon ng Iba't Ibang Rehiyon at Sektor sa Pagsulong ng Pambansang Kamalayan

Dahil sa pag-aabuso ng kapangyarihan at pagmamalabis ng mga Espanyol sa panahon ng kolonyalismo ay naging mitsa ito sa mga pag-aalsa ng mga Pilipino at nagpukaw ng masidhing damdamin upang labanan ang mga mananakop.

Balikan

Panuto: Natatandaan mo pa ba ang mga pangyayari at naranasan ng mga Pilipino sa ilalim ng pamahalaang Kastila at ang kanilang pagtutol sa Monopolyo ng Tabako? Isulat sa sagutang papel ang **TAMA** kung ang ipinapahayag ay totoo at **MALI** naman kung hindi.

- _____ 1.) Ang monopolyo sa tabako ay ipinatupad bilang pinagkukunan ng karagdagang kita sa bansang Pilipinas.
- _____ 2.) Ginawang bahagi ng programang ekonomiko ni Jose Basco ang produksiyon ng tabako.
- _____ 3.) Patuloy ang pagmamalabis ng mga Espanyol sa mga Pilipino sa ilalim ng monopolyo.

- _____ 4.) Pinangunahan ni Magalat ng Cagayan noong 1596 ang pag-aalsa laban sa mga Espanyol.
- _____ 5.) Sa taong 1882, naging tuluyan ng ipinatigil ang operasyon ng monopolyo sa Pilipinas.

Mga Tala para sa Guro

Ang modyul na ito ay para sa ating mga mag-aaral na higit na nangangailangan ng tulong upang mas lalong maintindihan ang mga aralin sa panahong hindi sila nakadalo sa talakayan. Patnubay ng guro ay lubos na kailangan upang maihatid ang dunong na kinakailangan ng bawat mag-aaral upang maitawid ang pansariling kaunlaran at maging kapaki-pakinabang sa pamayanan.

Ang susunod na gawain ay taglay ang iba't ibang kasanayan at bagong kaalaman upang matulungan ang ating mga mag-aaral na mapaunlad ang sarili at maipamalas ang pag-unawa at pagpapahalaga sa kultura at kasaysayan ng ating bansa.

Hayaan ang mag-aaral na gawin ang iba't ibang kasanayan na walang pagkaantala. Ipagawa ang mga gawain nang malaya, subalit ang mabisang pagdaloy ay kailangan.

Tuklasin

Paano mapagtutulungan ng mga mamamayan na maalis ang mga hadlang sa pag-unlad ng kabuhayan sa bansa? Paano maipapakita ang tunay na diwang makabayan?

(Tolibas, N.D.)

Kailanman ay hindi nasakop ng mga Espanyol ang ilang mga katutubong Pilipinong nanirahan sa mga bulubundukin ng Luzon. Kahit walang makabagong armas, matagumpay nilang naitaboy ang mga mananakop.

Suriin

Ang Kahalagahan ng Partisipasyon ng Iba't Ibang Rehiyon at Sektor sa Pagsulong ng Kamalayang Pambansa

Ang mga patakaran at pagbabagong ipinatupad ng mga Espanyol sa Pilipinas ay umani ng iba't ibang pagtuligsa mula sa mga katutubo. Habang ang iba ay naging masunurin nang mabinyagang Kristiyano, ang ilan naman ay nagpakita ng pagtutol sa mga pagmamalabis dulot ng mga maling pamamalakad ng mga pinunong Espanyol, mapang-abusong patakaran, at mga pangyayari sa loob ng bansa na nakaapekto sa pamumuhay ng mga Pilipino.

Ilan sa mga tinugunang isyu ng mga Pilipino ay ang baluktot na sistema ng monopolyo sa tabako, maling patakarang pang-agraryo, hindi pantay na pagtingin sa mga Pilipino sa ilalim ng Kristiyanismo, at ang saglit na pananatili ng mga *British* sa Pilipinas.

Ang hindi makatarungang pamumuno na ito ng mga Espanyol ay humantong sa tahasang pagtutol ng mga Pilipino. Ilan sa kanilang mga tinutulan ay ang mataas na buwis, sapilitang paggawa, diskriminasyon sa lipunan, at malupit na pamamalakad ng mga prayle at pinunong Espanyol. Ang mga pag-aaklas na ito ay nilahukan ng mga katutubong buhat sa iba't ibang sektor ng lipunan at mga liblib na lugar sa Pilipinas, at maging mga binyagang-Katoliko na nakaranas ng kalupitan ng mga Espanyol. Ang pag-aalsa ni Lapu-Lapu, hari ng Mactan, laban kay Ferdinand Magellan ang kauna-unahang naitalang pagpapakita ng pagtutol ng mga Pilipino sa pananakop ng mga Espanyol. Mahahati ang mga pag-aalsang isinagawa ng mga Pilipino sa tatlong kadahilanan — **politikal**, **panrelihiyon**, at **ekonomiko**.

A. PAG-AALSANG POLITIKAL					
<i>Pag-aalsa</i>	<i>Taon</i>	<i>Pook na Pinangyarihan</i>	<i>Dahilan ng Pag-aalsa</i>	<i>Pinuno</i>	<i>Resulta</i>
Lakandula	1574	Tondo, Navotas	Hindi pagtupad ni Gobernador-heneral Lavezares sa mga pangakong binitiwang ni Legazpi kay Lakandula.	Lakandula	Bigo
Tondo	1587-1588	Tondo	Hangarin sa Kalayaan	Magat Salamat,	Bigo Natuklasan nang maaga

				Martin Pangan, Juan Banal, Pedro Balingit	ang kanilang balak at ipinapatay o ipinatapon ang mga pinuno.
B. PAG-AALSANG PANRELIHIYON					
Igorot	1601	Hilagang Luzon	Pagnanais ng kalayaan sa pananampalataya		Bigo
Bankaw	1621	Leyte	Pagnanais ng kalayaan sa pananampalataya	Datu Bankaw	Bigo. Nasupil ang kanilang rebelyon at pinugutan ng ulo si Bankaw.
Tamblot	1621-1622	Bohol	Pagnanais na iwanan ang Katolisismo at bumalik sa katutubong rehiyon.	Tamblot	Nasugpo ng mga Espanyol at Kristiyanong Cebuano.
Itneg	1625-1627	Cagayan; Apayao	Pagnanais ng kalayaan	Miguel Lanab; Alababan	Bigo
Tapar sa Panay	1663	Panay	Naghangad na magtayo ng bagong sangay ng Kristiyanismo sa bayan ng Oton kung saan ay kikilalanin siya bilang Diyos na makapangyarihan.	Tapar	Bigo. Agad na nasupil at pinapatay ang mga lumahok sa rebelyon.
Pampanga	1585	Pampanga	Pagmamalabis ng mga <i>Encomendero</i>		Bigo Ipinagkanulo ng isang babae ang pagbalak na pag-aalsa. Hinuli ang mga pinuno.
Dagohoy	1774-1828	Bohol	Pagtanggi ni Padre Morales na ilibing ang kapatid ni Dagohoy sa sementeryo ng mga Katoliko. Itinuturing na pinakamahabang pag-aalsa ang naganap sa kasaysayan.	Francisco Dagohoy	Bigo
Hermano Pule	1840-1841	Quezon	Dahil sa pagiging katutubo, si Pule ay tinanggihan ng mga Kastila na maging	Apolinario dela Cruz o Hermano Pule	Bigo Dinakip si Hermano Pule

			isang pari. Nagtatag si Pule ng isang kapatirang panrelihiyon, ang Confradia de San Jose na hindi pinayagan ng pamahalaan at iniutos na buwagin.		at pinatawan ng kamatayan
C. PAG-AALSANG EKONOMIKO					
Magalat	1596	Cagayan	Pagmamalabis ng mga kolektor ng tribute	Magalat	Bigo. Pinapatay ang mga pinuno.
Ladia sa Malolos, Bulacan	1643	Bulacan	Kinumpiska ang kanyang mga ari-arian ng mga Espanyol na nagtulak sa kanya na mag-alsa.	Pedro Ladia	Bigo. Dinakip at dinala siya sa Maynila kung saan si-nentensiyahan ng kamatayan.
Sumuroy	1649-1650	Cavite, Mindanao, Bicol, Cebu, Masbate, Camiguin, Zamboanga	Nagsiaklas sila laban sa <i>polo y servicio</i> sa Samar kung saan ang mga Waray ay ipinadala sa mga pagawaan ng barko sa Cavite, malayo sa kanilang tirahan.	Juan Ponce Sumuroy	Bigo. Nasupil nang madakip at ipapatay ng mga Espanyol si Sumuroy.
Maniago	1660-1661	Pampanga	Pagtutol ng mga Kapampangan sa sapilitang paggawa ng mga galyon at sa hindi pagbabayad ng pamahalaan sa mga biniling palay mula sa mga magsasaka.	Francisco Maniago	Bigo
Pangasinan	1660-1661	Pangasinan	Nag-ugat sa hindi pagbabayad ng mga Espanyol ng kaukulang sahod sa libo-libong katutubong nagtatrabaho sa pagawaan ng barko.	Andres Malong	Bigo. Agad nasupil ng mga Espanyol
Ilocos Norte	1661	San Nicolas, Laoag, Ilocos Norte	Pagsuporta sa ipinaglaban ni Malong ng Pangasinan.	Don Pedro Almazan, Juan Magsanop	Bigo. Nadakip si Almazan at ibinigti sa plaza
Agraryo	1745-1746	Bulacan, Moron (Rizal), Cavite, Laguna, Batangas	Pang-aagaw ng mga lupaing-ari ng mga magsasaka ng mga prayle	Matienza	Bigo

Silang	1762-1763	Ilocos	Pagnanais na palayasin ang mga Espanyol sa bansa.	Diego Silang, Gabriela Silang	Bigo. Pinatay si Diego Silang ni Miguel Vicos, isang kaibigan. Ipinapatuloy ni Gabriela ang pag-aalsa ngunit siya ay nahuli.
Basi	1807	Ilocos Norte	Monopolyo ng pamahalaan sa paggawa ng basi.	Pedro Ambaristo	Bigo. Natalo ang rebelyon ng mga sundalong Espanyol.

Ang pag-aalsa ay naganap dahil sa pagnanais na maging malaya. Bukod pa dito, ang pag-aalsa ay nagpakita ng pagtutol sa mga patakarang ekonomiko, politikal, at panrelihiyon ng mga mananakop na Espanyol.

Hindi naging matagumpay ang mga naunang pag-aalsa ngunit ipinakita ng mga sinaunang Pilipino ang kanilang katapangan. Malinaw na handa silang magbuwis ng kanilang buhay upang makamit ang kalayaan. Pinapahalagahan sa panahong ito ang kakayahan ng mga Pilipino na mag-isip para sa ikabubuti ng sarili at lipunan.

Pagyamanin

Panuto: Sumulat ng isang talata na may tatlo (3) hanggang sa limang (5) pangungusap tungkol sa paksang: Bilang isang kabataan sa makabagong henerasyon, paano mo maipapakita ang iyong pagpapahalaga sa partisipasyon ng iba't ibang rehiyon at sektor sa pagsulong ng kamalayang pambansa? Isulat sa sagutang papel.

RUBRIK SA PAGMAMARKA

INDIKASYON	ISKOR
1. Kaangkupan, linaw at tugma sa paksa	
2. Kagalingan/husay ng pagkakasulat	
3. Organisasyon ng ideya at lohikal na presentasyon ng paliwanag	
4. Pangkabuoang <i>impact</i> o dating sa mambabasa	
Kabuoang Iskor _____	

Katumbas na Interpretasyon:

Iskala	Katumbas na Interpretasyon
5	Napakahusay
4	Lubhang kasiya-siya
3	Kasiya-siya
2	Hindi gaanong kasiya-siya
1	Dapat pang linangin

Isaisip

Ang pag-aalsa ay naganap dahil sa pagnanais na maging malaya. Hindi man naging matagumpay ang mga naunang pag-aalsa ngunit ipinakita ng mga sinaunang Pilipino ang kanilang katapangan. Malinaw na handa silang magbuwis ng kanilang buhay upang makamit ang kalayaan.

Pinapahalagahan sa panahong ito ang kakayahan ng mga Pilipino na mag-isip para sa ikabubuti ng sarili at lipunan.

Isagawa

Itala sa kahon ang mga pangalan ng mga namuno sa pag-aalsa na nakasulat sa ibaba sa bawat hanay ng pag-aalsa. Isulat ang sagot sa sagutang papel.

Tamblot	Lakandula	Sumuroy
Dagohoy	Silang	Magat Salamat
Maniago	Juan Banal	Hermano Pule

Pag-aalsang Politikal	Pag-aalsang Ekonomiko	Pag-aalsang Panrelihiyon
1.	1.	1.
2.	2.	2.

Tayahin

A. **Panuto:** Piliin ang titik ng tamang sagot at isulat ito sa sagutang papel.

- Bakit nag-alsa sa mga Espanyol si Hermano Pule?
 - Dahil gusto niyang ibalik ang dating relihiyon.
 - Dahil tinanggihan siyang maging pari sa kadahilanang siya ay isang katutubo
 - Dahil tinanggihan ng isang pari na mailibing sa Kristiyanong pamamaraan ang kanyang kapatid.
 - Dahil nais ng pari na magbigay sila ng abuloy sa simbahan.
- Dahil sa pagmamalabis ng mga Espanyol kaya nag-alsa sina Diego at Gabriela Silang. Ano ang uri ng dahilan ng kanilang pag-aalsa?
 - Pampulitika
 - Panrelihiyon
 - Ekonomiko
 - Encomienda
- Ang namuno sa pinakamatagal na pag-aalsa ay si_____.
 - Juan Sumuroy
 - Diego Silang
 - Hermano Pule
 - Tamblot

- 4.) Bakit nag-alsa ang mga Datu ng Tondo?
- A.) Dahil sa kalupitan ng mga Espanyol
 - B.) Dahil gusto nilang mabawing muli ang kanilang kalayaan at karangalan
 - C.) Dahil sa hindi sila Kristiyano
 - D.) Dahil sa lupang sinaka
- 5.) Ang mga sumusunod ay mga dahilan ng pag-aalsa ng mga Pilipino maliban sa isa.
- A.) Pagbawi sa pinagkait na kalayaan
 - B.) Kahigpitan sa relihiyon
 - C.) Sapilitang paggawa
 - D.) Kakulangan ng armas

B. **Panuto:** Maraming dahilan kung bakit may pag-alsang naganap sa panahon ng kolonyalismong Espanyol. Isulat ang **FACT** kung ang dahilan ay tama at **BLUFF** kung ang dahilan ay mali. Isulat ito sa sagutang papel.

- ____ 1.) **Pag-aalsang Dagohoy** - Pagtanggì na ilibing ang kapatid sa sementeryo ng mga Katoliko.
- ____ 2.) **Pag-aalsang Basi** - Ipinagbawal ng mga Espanyol ang paggawa at pagbebenta ng basi o alak mula sa kanilang produktong tubo.
- ____ 3.) **Pag-aalsang Tapar** - Nalaman niya ang pakay ng mga Espanyol ang pagsakop sa kanyang bayan at nakawin ang mga likas na yaman.
- ____ 4.) **Pag-aalsang Sumuroy** - Sapilitang paggawa o *polo y servicio* na walang kaukulang bayad.
- ____ 5.) **Pag-aalsang Maniago** - Pagtutol ng mga Kapampangan sa sapilitang paggawa ng mga galyon at sa hindi pagbabayad ng pamahalaan sa mga biniling palay mula sa mga magsasaka.

Karagdagang Gawain

Panuto: Ipagpalagay na ikaw ay visitador na mag-uulat sa hari ng Espanya. Paano mo ibabalita sa kaniya ang pamamahala ng mga Espanyol sa Pilipinas batay sa iyong natutuhan sa araling ito? Isulat ang iyong liham sa sagutang papel. Gawing gabay sa pagtupad ng tungkulin ng mag-aaral ang sumusunod na rubrik.

Rubrik sa Pagmamarka ng Liham		
Deskripsiyon	Puntos	Nakuhang Puntos
Wasto ang impormasyong nakapaloob sa liham	8	
Naipahiwatig sa liham ang pananaw hinggil sa pamamalakad ng pamahalaang kolonyal sa Pilipinas at reaksiyon ng mga Pilipino rito	5	
Mahusay ang pagkasulat ng liham	2	
Kabuuang Puntos	15	

Susi sa Pagwawasto

<p>1. Politikai Lakandula Magat Salamat Juan Banal</p> <p>2. Ekonomiko Tambol Dagohoy Hernando Pule</p> <p>3. Panrehihiyon Maniago Sumuroy Silang</p>			
<p>Karagdagang Gawain Answers may vary</p>			
<p>Tayahin A 1.) B 2.) C 3.) B 4.) B 5.) D</p>			
<p>Pagyaananin Answers may vary</p>			

Sanggunian

DepEd-RO8, *TG Araling Panlipunan*, 2016

Gabuat, Maria Annalyn P., Mercado, Michael M., and Jose, Mary Dorothy dL.,
Pilipinas Bilang Isang Bansa, Vibal Group, 2016

Guerra, Restituta San Pedro, Ed.D., *Ang Bayan Kong Mahal*, Abiva Publishing House,
Inc., 1999

Palu-ay, Alvenia P., *Makabayan Kasaysayang Pilipino*, LG&M., 2006

Para sa mga katanungan o puna, sumulat o tumawag sa:

Department of Education - Bureau of Learning Resources (DepEd-BLR)

Ground Floor, Bonifacio Bldg., DepEd Complex
Meralco Avenue, Pasig City, Philippines 1600

Telefax: (632) 8634-1072; 8634-1054; 8631-4985

Email Address: blr.lrqad@deped.gov.ph * blr.lrpd@deped.gov.ph